

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER
UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

35E JAARGANG

WOENSDAG 25 OCTOBER 1950

No. 1746

COMMISSIE VAN REDACTIE:

Ch. Glasz; H. W. Lambers; J. Tinbergen;

F. de Vries; C. van den Berg (secretaris).

Redacteur-Secretaris: A. de Wit.

Assistent-Redacteur: J. H. Zoon.

COMMISSIE VAN ADVIES VOOR BELGIË:

J. E. Mertens; R. Miry; J. van Tichelen; R. Vandeputte;

F. Versichelen.

*Gegevens over adressen, abonnementen enz. op de laatste
bladzijde van dit nummer.*

INHOUD:

	Blz.
De artikelen van deze week	851
Sommaire, summaries	851
Premieregeling Woningbouw 1950 door <i>W. de Ridder</i>	852
Problemen der visvoorziening door <i>A. G. U. Hildebrandt</i>	855
De weekstaten van De Nederlandsche Bank door <i>C. D. Jongman</i>	859
Internationale notities:	
De Amerikaan en zijn auto	863
De nieuwe invoercontrolemaatregelen in Zuid-Afrika	863
Het wereldautopark	864
Het bazenprobleem	864
Geld- en kapitaalmarkt	865
Statistieken:	
Bankstaten	866
Werkloosheid in België	866
Stand van 's Rijks Kas	866
Enige indexcijfers van de Industriële productie in België	866
Inleggingen en terugbetalingen op particuliere spaarboekjes bij de Algemene Spaar- en Lijfrentekas in België	867
In- en uitvoer van België	867
De kolonpostitie van België	867
Tinproductie	867
Prijsindexcijfers van het gezinsverbruik in Nederland	867
Aan- en verkopen van tarwe en tarwemeel door im- en exporterende landen	868
Schatting van de Europese tarwe-oogst	868

DEZER DAGEN

herdenking van het vijfjarig bestaan van de organisatie van de Verenigde Naties. Eén lustrum is een lange tijd voor een lichaam, waar de hevigste koortsaanvallen op onberekenbare tijdstippen maar telkenmale zijn weergekeerd. Juist is geprobeerd het weerstandsvermogen door nieuwe organisatorische middelen op te voeren. Het blijft triest, dat het paardenmiddel van het antwoord in Korea tot nog toe het meest werkzame is gebleken.

Het algemene beven is iets afgenomen, doch de oorzaken blijven. Zo ook de gevolgen. De Nederlandse begroting vertoont een tekort van f 257 miljoen; de verhoging van het tekort kan worden toegeschreven aan het aandeel in de bij internationaal overleg aanvaarde defensieplichten. Met zijn rug tegen deze muur verdedigt de Minister van Financiën de door hem gedane belastingvoorstellen, waarbij de amendementen op hem afvliegen als sneeuwballen. Projectielen, die over het algemeen niet treffen.

In dezelfde houding heeft de economisch adviseur van President Truman, Symington, de Amerikanen voorgesloten, dat ondanks het beloop in Korea, consumptie- en credietbeperving, ja zelfs langere werktijden nodig zullen zijn. Het moeilijkste deel van elke wedijver is begonnen: het scherp houden van het moreel van de ploeg, die meent in 't begin de winst binnen te hebben.

Hoeveel het vergt van degenen, die zichzelf bereid houden om hierin verantwoordelijkheid te dragen, is gebleken uit het door ziekte gedwongen aftreden van de Britse Minister van Financiën en Economische Zaken, Sir Stafford Cripps. De zoveelste man, die naar wil en werk van staal leek, heeft zich in 's lands dienst gesloopt. Het „bene meritis de patria” wordt thans van alle zijden vernomen; als men over de harde, patriarchale, oud-Romeinse deugden beschikt, is dit wellicht de hoogste beloning.

Aan hun beloning zijn nog niet diegenen toe, die doorwerken aan de verwezenlijking van het Schuman-plan over een supra-nationaal lichaam voor de Europese ijzer- en staalindustrie. Volgens de „New York Herald Tribune” van 21 October j.l. ligt een struikelblok in de organisatievorm van de Duitse industrie, die tegenover het nieuwe lichaam als een eenheid wil optreden. Tegelijk werd bekend, dat de Hoge Commissarissen aan de Regering te Bonn hebben gevraagd spoedig tot wetgeving ter ontbinding en bestrijding van kartels te komen. Zal dit kunnen? On revient toujours à ses premières amours.

Zo is het ook met de pogingen om het de Grote Vijf eerst met elkaar eens te laten worden. Weder heeft men besloten tot een gezamenlijk gesprek. Drie jaar geleden ware dit wellicht de gebeurtenis van de week geweest. Thans staat het er mee als met de opgravinger, die worden verricht naar ontbrekende delen van het beroemde beeld van de Overwinningsgodin van Samothrace: men heeft tot nog toe één hand gevonden, en daar waren de vingers af.

Maar de Benelux is weer wat dichter bij zijn voetstuk getakeld.

EERSTE NEDERLANDSCHE

Verzekering-Mij. op het Leven en tegen Invallditeit N.V.

Aanpassing

van ondernemingspensioen- en spaarfondsen aan de (komende) nieuwe wettelijke bepalingen ●

Kantoor: Bellevuestraat 2, Dordrecht, Telefoon 01850 - 5346

**PRINSESSEN-
KALENDER
1951**

... als de Orchidee onder de bloemen

IN HET BELANG VAN HET BEDRIJFSLEVEN is het werk van „Pro Juventute”: ontspoorde jeugd helpen en opvoeden tot nuttige leden van de maatschappij.

IN HET BELANG VAN „PRO JUVENTUTE” is het, als U de „Prinsessenkalender 1951” — waarvoor H.M. de Koningin exclusieve foto's beschikbaar stelde — voor rekening van uw bedrijf aan uw werknemers schenkt. B.v. ter gelegenheid van Sinterklaas of Kerstmis.

Prijs f 2.50 per exemplaar
Kalenderactie „Pro Juventute”, Grote Markt 27, Haarlem
Postgiro 51.74.00

Groothandel

DEZE WEEK:

Landbouw — Benelux
Bedreiging van de export naar Duitsland
Bedrijfsregelingen
Finland tussen twee werelden
Investeren in Israël
Nieuwe artikelen
Handelscontacten

★ Iedere week zeer veel nieuwe gevraagde offertes en aanbiedingen van binnen- en buitenland.
Plaats voor export een aanbieding in de rubriek TRADE OPENINGS.

Abonnementsprijs f 15.— per jaar

KON. NED. BOEKDRUKKERIJ H. A. M. ROELANTS SCHIEDAM

R. MEES & ZONEN

ANNO 1720

Bankiers & Assurantie-Makelaars

ROTTERDAM

's-Gravenhage, Delft, Schiedam, Vlaardingen,
Amsterdam (alleen Assurantie).

Nationale Handelsbank, N.V.

Amsterdam — Rotterdam — 's-Gravenhage

Alle Bank- en Effectenzaken

Diversen

Landhuis te koop aangeb. op eerste stand te ZEIST. Koopsom f 20.500.—. Br. E.S.B. no. 1860, bur. v. d. bl., Postbus 42, Schiedam.

Te koop: 1947 Aero, loopt 1 op 14, proefrit toegestaan, t.e.a.b. Nieuwenhuis, Fluitstraat 20D, Oud Mathenesse ROTTERDAM.

Te koop: Ford 1949 in onberispelijke staat tegen taxatieprijs. Machinefabriek Reineveld, DELFT. Tel. 2111.

Adverteer in deze rubriek.

LYNCO
KETTING
FORMULIEREN
Lynco
FABRIEKEN
GRONINGEN TELEFOON 25318

Koninklijke
Nederlandsche
Boekdrukkerij
H. A. M. Roelants
Schiedam

IN DIT BLAD
ADVERTEERT
U
MET SUCCES!!

DE ARTIKELN VAN DEZE WEEK.

W. de Ridder, *Premieregeling Woningbouw 1950.*

Bij de behandeling van de Premieregeling Woningbouw 1950 bespreekt schr. eerst de tekst van de regeling om daarna na te gaan, hoe de werking van deze regeling in de praktijk zal zijn. Schr. is van mening, dat de toekenning van één bedrag voor een bepaalde woning en dan nog wel voor het gehele land aanleiding tot onbillijkheden geeft. Aan de hand van een voorbeeld laat schr. het verschil zien — wat het bedrag van de premie betreft — in aanvullende bijdrage bij herbouw, het bedrag, waerover rente wordt vergoed bij de Financieringsregeling Woningbouw 1948 en de premie bij de Premieregeling Woningbouw 1950. Wat de exploitatie betreft maakt schr. een vergelijking tussen de F.W. 1948 en de Premieregeling. Het resultaat valt ten nadele van de Premieregeling uit. Ondanks het belangrijke voordeel van de Premieregeling, dat „men weet waar men aan toe is”, mag het verlangen der institutionele beleggers naar een premieregeling niet worden overschat. Het gevaar is niet denkbeeldig, dat de grote kopers van de woningmarkt verdwijnen, dan wel geen opdracht tot bouwen zullen geven. Het feit, dat de bouwkosten de laatste tijd niet onbelangrijk zijn gestegen, maakt deze premieregeling nog minder gunstig, daar zij geen risicoregeling kent zoals de F.W. 1948.

A. G. U. Hildebrandt, *Problemen der visvoorziening.*

De voorziening van de Nederlandse bevolking met dierlijk eiwit is volgens bij uitstek deskundigen een zwak punt. Hierin kan de Nederlandse veehouderij in verband met de hoge vleesprijzen slechts ten dele voorzien. Dat de zeevissers niet in voldoende mate in dit tekort voorziet moet volgens schr. voornamelijk worden toegeschreven aan de relatief hoge prijs van zeevis, waardoor dit product meer het karakter heeft van een luxe gelegenheidsvoedsel. Wil men het visverbruik opvoeren, dan is heroriëntering van de Nederlandse vishandel gewenst. Teneinde een zo laag mogelijke prijs voor de consument te verkrijgen om zo doende de lage inkomensklassen te bereiken, is het niet alleen noodzakelijk, dat de rederijen naar kostprijsverlaging streven, doch het is tevens gewenst, dat de distributiekosten zo laag mogelijk zijn. Schr. bepleit in dit verband een op vrijwilligheid en coöperatieve basis door de groot- en kleinhandel georganiseerde visvoorziening, die is ingesteld op grote omzet tegen lage winstmarge, waarbinnen een zo groot mogelijke gelegenheid zal bestaan voor initiatief, pushing power en ondernemingslust.

C. D. Jongman, *De weekstaten van De Nederlandsche Bank.*

De taak van De Nederlandsche Bank is driedelig, t.w.: 1. regeling van de waarde van de gulden; 2. de verzorging naast andere instellingen van het binnen- en buitenlandse betalingsverkeer en 3. het uitoefenen van toezicht op het kredietwezen. In de cijfers van de weekstaten vinden de verschillende taken, vooral de onder 2 genoemde, een afspiegeling. Na enkele opmerkingen te hebben gemaakt over de betekenis der verschillende posten stelt schr. de vraag, of men door kennis van de betekenis der posten nu ook de vaardigheid verwerft om de weekstaten als een open boek te lezen. Deze vraag wordt ontkennend beantwoord; de weekstaat is nl. een balans, en deze geeft wel de veranderingen, maar niet de oorzaken daarvan. Voorts is vaak kennis van andere feiten, bijv. de omzet, van meer belang dan de stand der rekeningen, terwijl tenslotte, doordat de weekstaat een verkorte balans is, de mutaties, die in één post zijn samengevat, aan de waarneming worden onttrokken.

SOMMAIRE.

W. de Ridder, *Réglementation des primes en faveur de la construction d'habitations.*

Le gouvernement néerlandais s'efforce d'un côté à favoriser la construction d'habitations mais tâche d'un autre côté de restreindre au stricte minimum les dépenses à effectuer par le trésor en faveur de la reconstruction. A cette fin une réglementation de primes a été instaurée à partir du premier septembre 1950, suivant laquelle une somme déterminée et à fonds perdu, est octroyée tandis que l'arrangement financier conclu avec l'autorité avant la date précitée est supprimé. L'auteur traite du texte de la nouvelle réglementation et examine son application dans la pratique.

A. G. U. Hildebrandt, *Les problèmes relatifs à l'approvisionnement en poisson.*

L'approvisionnement de la population néerlandaise en matière d'albumine constitue un point faible. La pêche maritime ne supplée pas suffisamment à cette pénurie. Ce fait doit principalement être attribué aux prix cotés pour les poissons et qui sont relativement élevés. Si l'on désire intensifier la consommation en poisson, on devrait réorganiser le commerce néerlandais de poisson. L'auteur plaide en faveur d'une organisation du commerce en gros et en détail pour l'approvisionnement en poisson sur une base libre et coopérative et préconisant un chiffre d'affaires important avec des marges de bénéfice restreintes, tout en laissant, en outre, la plus grande liberté à l'initiative et aux possibilités de l'entreprise.

C. D. Jongman, *Les états hebdomadaires de la Nederlandsche Bank.*

On formule dans cet article quelques remarques relatives à divers articles de l'état hebdomadaire de la Nederlandsche Bank. A la question de savoir si on acquiert la faculté de lire les états en question comme un livre ouvert quand on a pris connaissance de la signification des articles, l'auteur répond négativement. L'état hebdomadaire est notamment un bilan abrégé qui mentionne bien les changements intervenus mais qui est muet en ce qui concerne les causes, tandis que les mutations incorporées dans un article se soustraient à un examen.

SUMMARIES.

W. de Ridder, *Premium-system 1950 for house-building.*

The Netherlands Government endeavours to promote house-building but at the same time efforts are made to restrict the necessary financial facilities for the Treasury to the utmost minimum. For this purpose a premium-system came into effect on September 1st 1950, whereby an amount à fonds perdu is supplied and the ties with the authorities, which existed with the previous financing arrangements, are broken. The writer discusses the text of this new regulation and its probable practical effects.

A. G. U. Hildebrandt, *Fish supply problems.*

It is difficult to supply the Netherlands population with sufficient animal albumen. The fact that this shortage is not met by the sea-fishing industry is due mainly to the relatively high prices of sea-fish. Reorientation of the Netherlands fish-trade is necessary for an increased consumption of fish. In this connection the writer advocates voluntary and co-operative organizations of wholesalers and retailers, aiming at large turnovers at low profits, within the scope of which it will be possible to develop initiative, pushing power and enterprise.

C. D. Jongman, *The Netherlands Bank's weekly statements.*

Some remarks about the meaning of the various items on the Netherlands Bank's weekly statements. The writer is of the opinion that knowledge of the meaning of these items does not enable the reader to get a clear picture. The statements are a brief balance-sheet showing the changes but not their causes, while it is not possible to perceive any mutations contained in the items.

PREMIEREGELING WONINGBOUW 1950.

Het is voor de Overheid nog steeds zoeken naar de juiste oplossing om enerzijds de woningbouw te bevorderen, doch anderzijds om de financiële faciliteiten, die onder de huidige omstandigheden nu eenmaal nodig zijn, daar zonder deze steun bouwen economisch niet mogelijk zou zijn, voor 's-Rijks Schatkist tot het hoogst noodzakelijke minimum te beperken. De Overheid is begonnen deze financiële steun te baseren op de richtlijnen, vastgelegd in de Financieringsregeling Woningbouw 1947, doch daarop is zoveel critiek uitgeoefend, dat reeds op 1 Juli 1948 de Financieringsregeling Woningbouw 1948 in de Staatscourant verscheen. Aan veel bezwaren werd daarin tegemoetgekomen en hoewel ook deze regeling niet bepaald ideaal kon worden genoemd, vinden wij er toch wel vrede mede hebben. Onder vigueur van deze regeling kwam immers de bouwactiviteit op dreef, hetgeen voornamelijk te danken was aan het feit, dat de grote beleggers en de hypotheekbanken bereid waren op basis van deze regeling onroerend goed te kopen dan wel daarop hypothe-caire geldleningen te sluiten.

Ondanks deze gunstige wending bleef in de bouwwereld de wens bestaan om ter overbrugging van de hoge bouw-kosten eenzelfde systeem te volgen als na de eerste wereld-oorlog werd toegepast, nl. de invoering van een premie-regeling, waarbij een bedrag à fonds perdu wordt verstrekt en tevens de band met de Overheid wordt doorgesneden. Aan deze wens heeft de Minister van Wederopbouw en Volkshuisvesting gevolg gegeven, mede onder invloed van de drang om zo spoedig mogelijk te komen tot een behoor-lijke verlaging van de bouwkosten, welke resulteert in een verlaging van de financiële steun, die de Overheid aan de woningbouw moet verlenen. Met ingang van 1 Septem-ber 1950 behoort de Financieringsregeling Woningbouw 1948 tot het verleden en treedt de Premiereregeling Woning-bouw 1950 in werking.

Bij de behandeling hiervan zullen wij ons eerst bepalen tot de tekst van de regeling om daarna na te gaan tot welke resultaten wij komen bij de toepassing in de praktijk.

De tekst van de premiereregeling.

De Minister is er in geslaagd een regeling te ontwerpen, die uitmunt in korthed en eenvoud. De Premiereregeling Woningbouw 1950 bestaat slechts uit een achttal artikelen en twee bijlagen, zodat het voor een belanghebbende niet veel moeite zal kosten zelf te berekenen op welke premie hij voor het door hem ontworpen plan aanspraak kan maken.

Volgen wij deze regeling op de voet, dan zien wij, dat de premie wordt verstrekt voor woningen met een inhoud van ten hoogste 375 m³ voor zoveel betreft eengezins-huizen en van ten hoogste 325 m³ voor zoveel betreft andere woningen, étages dus. Deze inhouden moeten zijn met inbegrip van in- of aangebouwde en vrijstaande bij-ruimten, voor zover een en ander naar zijn aard niet is bestemd voor het uitoefenen van een bedrijf. De Minister is gezwich voor de op hem uitgeoefende drang om ook de grote gezinnen behoorlijk te kunnen huisvesten, omdat dit in vele gevallen in woningen met 375 resp. 325 m³ niet wel mogelijk is. Dit blijkt dan ook uit de bepaling, dat de inhoud van eengezinshuizen tot 450 m³ mag worden kinderen heeft en het huis zelf gaat bewonen.

De Minister heeft de reeds bij de F.W. 1948 vastgestelde inhouden van 375 resp. 325 m³ niet losgelaten en deze voor de Premiereregeling aangehouden. Deze bewindsman doet zulks bewust, hetgeen wel blijkt uit de „Nota naar aanleiding van het verslag”. Hij acht uitbreiding van de gestelde grenzen in de gegeven omstandigheden niet verantwoord en houdt vast aan zijn oorspronkelijk ingenomen standpunt, „dat van de beperkte beschikbare middelen een zo zuinig mogelijk gebruik dient te worden gemaakt.

In verband hiermede moet een zekere drang worden uit-geoefend, opdat beknopt worde gebouwd, teneinde op die wijze het grootst mogelijke nut te verkrijgen. Dit betekent, dat de financiële regelingen de bouw van kleine woningen dienen te stimuleren en slechts bij uitzondering de bouw tot een grote inhoud mogen toelaten”. Deze motivering laat dan ook geen ruimte voor een opvatting, om bij een grotere inhoud slechts tot de aangegeven maxima deze regeling van toepassing te verklaren en voor het meerdere de bouw „self-supporting” te laten zijn.

Bedrijfsruimten komen niet voor geldelijke steun in aanmerking. Dit betekent echter niet, dat een woonhuis met bedrijfsruimte niet gebouwd mag worden. Zeker mag dat, maar wanneer de Minister een dergelijk plan ontvangt, dan zal hij zich alleen tot de woonruimte bepalen. Bedraagt het woongedeelte in zo'n geval ten hoogste 375 resp. 450 m³, en de aanvrager verbindt zich de hoogste door zijn gezin te doen bewonen, dan vindt deze premie-regeling op normale wijze toepassing. Een vooruitgang t.o.v. de F.W. 1948, die de bouw van woningen met be-drijfsruimte, na de verlaging van de kubieke inhoud, uitsluit.

Het overzicht, dat de premiebedragen aangeeft, zullen wij niet overnemen; het wordt voldoende bekend ge-acht. In hoofdzaak komt het neer op een premie, die varieert naar het aantal personen, van twee tot en met dertien of meer, voor wier huisvesting de desbetref-fende woning geschikt is. Betreft het eengezinshuizen of woningen in meergezinshuizen met twee woonlagen, dan beweegt de premie zich tussen f 3.000 en f 5.000. Bij woningen in meergezinshuizen met drie woonlagen tussen f 3.100 en f 5.200, terwijl voor woningen in meergezins-huizen met vier of meer woonlagen, de premie minimaal f 3.200 en maximaal f 5.600 bedraagt. Voor fundering en grondkosten worden verder nog toeslagen gegeven.

Het valt niet te loochenen, dat de toekenning van één bedrag voor een bepaalde woning en dan nog wel voor het gehele land, tot onbillijkheden aanleiding geeft. De Minister zal dit nadeel zeker inzien, doch in de reeds eerder genoemde Nota wijst hij dit bezwaar af met als motief, dat de eenvoud dezer regeling niet mag worden aangetast. De eenvoud, aldus deze bewindsman, is ook van invloed op de administratie, opdat zij met een gering aantal krachten een groot aantal aanvragen kan verwerken. Wij zouden ons geheel met dit betoog kunnen verenigen, ware het niet, zoals het verslag van de Tweede Kamer opmerkt, dat blijkt het door het Bureau Documentatie Bouwwezen op 11 Januari 1949 uitgebrachte rapporté betreffende de hogere bouwkosten voor alleenstaande woningen ten opzichte van rijenhuizen, de alleenstaande woning f 4,17 per m³ duurder uitkomt dan de rijenwoning van gelijke woonruimte en inrichting. Deze berekening is gemaakt voor een rij van 10 huizen. Dit betekent een nadeel voor de woningbouw ten plattelande, waar de bouw van woningen in rijen geen hoofdzaak is.

Men zou hiertegen kunnen aanvoeren:

1e. dat dit bezwaar wordt opgeheven door de mindere funderings- en grondkosten, benodigd voor de bouw ten plattelande. In veel gevallen zal dit ook wel zo zijn, maar men mag dat niet als een vaststaand gegeven aannemen. De plaatselijke toestanden van de fundering en daarmee de diepte en de constructie van de fundering en daarmee wordt rekening gehouden bij de bepaling van de bouw-kosten. Hierbij komt nog, dat deze toeslag eerst wordt gegeven, wanneer, bijv. bij fundering op staal, deze een grotere diepte heeft dan 1,50 m. Ligt de aanlegdiepte voor de stad hoger dan ten plattelande, dan kan van een voordeel worden gesproken;

2e. kan men in deze eigenlijk wel spreken van een nadeel voor de woningbouw ten plattelande t.o.v. de stedelijke bebouwing? De stedelijke bebouwing is immers in veel sterkere mate afhankelijk van de verkoopmogelijk-

heid aan institutionele beleggers dan de landelijke bouw- en woningbouw. De bouw ten plattelande geschiedt vooral voor een overwegende rol? Bij een subjectieve beoordeling, dus door hem, die dringend behoefte heeft aan woonruimte, is deze stelling ten volle te verdedigen, maar men mag m.i. dit probleem niet op deze wijze stellen. Afgezien van het feit, dat ook buiten de grote plaatsen gebouwd onroerend goed als belegging wordt gekocht en men dus in dezelfde mate kan profiteren, is het onbillijk en niet in het belang van de bewoners, dat iemand, die voor eigen bewoning een huis laat bouwen in verhouding meer per m³ aan bouwkosten moet betalen dan een institutionele belegger in de stad.

In beginsel houdt deze regeling als uitgangspunt aan het aantal en de gezamenlijke oppervlakten der slaapkamers, waarvan de minimum oppervlakten zijn aangegeven. Verder moeten de woningen nog voldoen aan het gestelde in de punten 1, 3 en 4 van de „Voorlopige wenken voor het ontwerpen van eengezinshuizen” en de overeenkomstige uitgave betreffende meergezinshuizen, beide uitgegeven door de Centrale Directie van de Wederopbouw en de Volkshuisvesting.

Voor de aanvraag om een premie verstrekt het gemeentebestuur het benodigde formulier, dat met de tekeningen en omschrijvingen, voorgeschreven in de plaatselijke bouwverordening voor het verkrijgen van een bouwvergunning, via de gemeente en de Directie van de Wederopbouw en Volkshuisvesting in de Provincie aan de Minister wordt gezonden. Mocht op het tijdstip van haar indiening reeds een begin met de uitvoering van het bouwplan zijn gemaakt, dan wordt de aanvraag afgewezen.

De Minister kent de premie bij beschikking toe. Handelt de aanvraager in strijd met de beschikking van deze Premiereregeling, dan wel, indien wordt of is gebouwd in afwijking van de aanvraag en de daarbij behorende stukken, tenzij de Minister toestemming tot de afwijking heeft verleend, dan wordt de premie, eveneens bij beschikking, ingetrokken. Binnen vier maanden na de toekenning van de premie moet de bouw tot de bovenkant van de begane grondvloer zijn gevorderd. Is dit niet het geval of is de bouw niet binnen een jaar na de toekenning van de premie voor bewoning gereed, ook dan vervalt de premie, tenzij de Minister deze termijnen heeft verlengd, hetgeen wel tot de uitzonderingen zal behoren.

Zodra de woningen voor bewoning gereed zijn, wordt de premie uitbetaald en wel aan degene, aan wie zij is toegekend.

De Premiereregeling Woningbouw 1950 wordt niet met terugwerkende kracht toegepast en zal dan ook niet van invloed zijn op de gevallen, waarvoor reeds volgens de Financieringsregelingen 1947 en 1948 bijdragen zijn verleend.

Ten aanzien van nog lopende bouwplannen, ingediend vóór 1 September 1949 en met de uitvoering waarvan nog geen aanvang kon worden gemaakt wegens gebrek aan bouwvolume, is bepaald, dat de termijn, waarin met de bouw moet worden begonnen, is verlengd tot 1 April 1951, met dien verstande echter, dat de bepalingen dezer Premiereregeling daarop van toepassing zullen worden verklaard. Zoals bekend, zijn dat de gevallen, die nog mogen worden gebouwd naar de oude inhoudsregeling, t.w. maximaal 500 m³. Ten aanzien van de plannen, ingediend vóór 1 Juli 1950 bij de Directie van de Wederopbouw en Volkshuisvesting in de Provincie (de Directie van de plannen opgenomen in het bouwcontingent), zal de F.W. 1948 nog gelden, doch de vóór deze datum reeds bij de gemeente ingediende plannen, waarvoor momenteel geen bouwvolume beschikbaar is, zullen bij uitvoering onder deze Premiereregeling vallen.

Volgens artikel 6 zal de premie worden uitbetaald. Dit betekent in contanten. De Memorie van Toelichting merkt hieromtrent echter op, dat, wanneer na verloop van tijd tot handhaving van de Premiereregeling wordt besloten,

„zal daarbij tevens nader onder ogen moeten worden gezien, of kan worden voortgegaan met de uitbetaling van de premies in contante bijdragen à fonds perdu dan wel in bijdragen in de vorm van obligaties”. Een duister punt en niet zonder risico zowel voor de bouwers als voor de belanghebbenden, omdat de kans op koersverlies bij verkoop dezer obligaties niet denkbeeldig is.

De werking van de Premiereregeling in de praktijk.

Na deze uiteenzetting stappen wij over naar het onderzoek, hoe de werking van deze Premiereregeling in de praktijk zal zijn. Dit kan het best tot uitdrukking komen; wanneer wij daartoe een vergelijking trekken met een herbouweval uit de praktijk, dat volgens de Wet op de Materiële Oorlogsschaden in aanmerking is gekomen voor een premie (aanvullende bijdrage volgens deze wet) van 90 pCt. De regeling voor de oorlogsschade moet nog in de vorm van een ministeriële beschikking op basis van deze wet worden gepubliceerd. De hieronder te vermelden cijfers zijn echter reeds gebaseerd op de voorlopige, ook wel genoemd, overgangsschikking, doch wij zijn er van uitgegaan, dat bij de ministeriële beschikking deze voorlopige regeling definitief wordt.

Nu kan men ons direct aanvallen met de opmerking, dat hier geen sprake is van twee vergelijkbare objecten. Op het eerste gezicht lijkt dit ook zo, maar zij zijn vergelijkbaar te maken door slechts van de bouwkosten de herbouwtoeslag af te trekken. De bouwkosten liggen dan voor beide objecten op gelijk niveau. Een blok van 6 woningen, bestaande uit 3 woonlagen, geeft als bouwkosten enz. (herbouw) ongeveer f 66.500. Voor dit geval wordt als huur aangehouden f 2.400 per jaar en geeft als premie f 40.000 (90 pCt van de onrendabele waarde). Zou ditzelfde blok gebracht worden onder de Premiereregeling Woningbouw 1950, dan zou bij bouwkosten van f 63.000 de huur worden gesteld op bijna f 2.850 en de premie op f 21.900. Wilt u hiernaast ook f 40.000 en de premie de F.W. 1948 deze zou bieden, wanneer onder deze regeling zou zijn gebouwd, dan hebt u het beeld compleet. Als huurwaarde zou dan gelden f 2.400, terwijl over f 40.780 een rentevergoeding van 4 pCt zou worden gegeven, uitgaande van f 63.000 aan bouwkosten.

Wij krijgen dus het volgende te zien:

	Herbouw: F.W. 1948:	Premieregeling:
Bouwkosten	f 66.500	f 63.000
Huur	„ 2.400	„ 2.850
Premie	„ 40.000	„ 21.900
Rentevergoeding over...	„ 40.780	

Met opzet hebben wij bij de Premiereregeling de bouwkosten vermeld. Hoewel ten volle bewust, dat bij de premie de oppervlakten doorslaggevend zijn en de bouwkosten hier geheel buiten staan, hebben wij deze tot verduidelijking van ons voorbeeld aangegeven. Dit konden wij doen, omdat de bouwkosten momenteel voor woningen, gefinancierd volgens de F.W. 1948, zeker gelijk zullen zijn als, wanneer op deze woningen de Premiereregeling Woningbouw 1950 zou zijn toegepast. De bouwkosten worden of zijn door de veranderde financieringsregeling immers niet gewijzigd.

Bij de Premiereregeling Woningbouw 1950 moet dus door de belanghebbende een bedrag worden geïnvesteerd, waarvoor hij geen enkele vergoeding ontvangt. In ieder geval niet zolang het huurniveau niet met 30 pCt is gestegen. Dit is van grote invloed op de exploitatie, want het rendement wordt daardoor meer gedrukt, dan zulks oppervlakkig doet vermoeden. Om dit te bewijzen laten wij op blz. 854 de exploitatie volgen van het in bovenstaand voorbeeld bedoelde blok van 6 woningen.

Hebben wij in bovenstaand overzicht, dat het bedrag van de premie betreft, laten zien het verschil in aanvullende bijdrage bij herbouw, het bedrag, waarover rente wordt vergoed bij de F.W. 1948 en de premie bij de Premiereregeling, bij de vergelijking wat de exploitatie

betreft, zullen wij ons slechts bepalen tot de Financieringsregeling Woningbouw 1948 en de Premiereregeling Woningbouw 1950, omdat deze laatste regeling in de plaats van de F.W. 1948 is gekomen. Het heeft ook geen zin de herbouwfianciering hierbij te betrekken, omdat men bij deze financieringsregeling niet verplicht is de premie (aanvullende bijdrage) te nemen. Gaat men daartoe niet over en bepaalt men zich tot credieten of rentevergoeding, dan bestaat er tussen de herbouwfiancieringsregeling en de F.W. 1948 weinig verschil. Bij de nieuwwet is de premie in de plaats van de rentevergoeding getreden.

Financieringsregeling Woningbouw 1948.

Bouwkosten	f	63.000	
Grond		11.145	
	f	74.145	
Kapitaal	f	74.145	
Basishuur	f 1.920		Huurwaarde f 2.400
Belastingen	½ %		f 334,34
Assurantie			f 31,50
Onderhoud:			
Basishuur	f 1.920		
4½ pCt rente grond		501,52	
	f	1.418,48	f 312,07
22 pCt van			
Beheer enz. 5 pCt			f 96,—
Rente grond 4½ pCt		501,52	f 1.275,43
Exploitatiesaldo			f 1.124,57
Rendabel	f	22.220	
Onrendabel		40.780	
	f	63.000	

Exploitatie:

Huuropbrengst			f 2.400,—
4 pCt bijdrage onrendabele waarde			f 1.631,20
			f 4.031,20
Belastingen	f	334,34	
Assurantie ½ %		31,50	
Onderhoud 15 pCt		360,—	
Beheer 3 pCt		72,—	
Afschrijving 10 pCt		240,—	f 1.037,84
			f 2.993,36

Netto 4,04 pCt

Premiereregeling Woningbouw 1950.

Bouwkosten	f	63.000	
Grond		11.145	
	f	74.145	
Premie		21.900	3 × f 3.400
			3 × " 3.700
			fund. " 600
Kapitaal	f	52.245	
Exploitatie:			
Huurwaarde			f 2.850,—
Lasten als boven			f 1.037,84
			f 1.812,16

Netto 3,47 pCt

Over de wijze van exploitatie-opzet kan men een andere mening huldigen, doch door het aanhouden van dezelfde normen wordt het verschil tussen deze twee regelingen niet aangetast.

Duidelijker kan het immers niet en het resultaat valt ten nadele van de Premiereregeling uit, hoewel als belangrijk voordeel hertegenover staat, dat na uitbetaling van de premie er geen enkele verhouding in deze tot de Staat meer bestaat. Aangenomen wordt, dat huurverhogingen de 30 pCt te boven gaande, ten gunste van de eigenaar komen en deze meerdere huur niet, op welke wijze dan ook, wordt wegbelast. Wij mogen echter niet vergeten, dat de huur bij de Premiereregeling zich bevindt op een niveau van 30 pCt boven het peil van 1940. De huren worden praktisch door de gemeente vastgesteld aan de hand van vergelijkingspercelen met een verhoging van 30 pCt, zodat een huurpeil wordt bereikt, dat aanmerkelijk hoger uitkomt dan de thans berekende huurwaarde volgens de F.W. 1948. Veelal neemt men aan, dat deze berekende huurwaarde uitkomt 25 pCt boven het peil van Mei 1940 voor de bevolkingscentra en 30 pCt voor het resterende gedeelte (vooral het platteland) van ons land, doch bij een nauwkeurige controle zal blijken, dat dit niet doch bij een nauwkeurige controle zal blijken, dat dit niet altijd het geval is. Voor de plattelandsgemeenten daaren-

legen zal gemeld percentage van 30 veelal eerdër aan de lage kant liggen. Dit is alleszins verklaarbaar, omdat het niet mogelijk is de volgens een bepaalde formule te berekenen huurwaarde te doen aanpassen aan de verschillende omstandigheden, die mede bepalend waren voor het huurpeil van Mei 1940.

Het risico van dit hoge huurpeil mag niet worden onderschat. Uiteraard bepalen wij ons weer tot ons voorbeeld en zien dan, dat de huur volgens de F.W. 1948 f 2.400 bedraagt en bij de Premiereregeling Woningbouw 1950 f 2.850. De huur per 9 Mei 1940 belooft echter f 2.200, zodat in werkelijkheid de vastgestelde huur volgens de F.W. 1948 slechts 9 pCt boven dit peil uitkomt en de huur van de Premiereregeling 30 pCt. Dit is van belang voor de toekomstige huurverhogingen. De Huurwet laat de woningen, gebouwd na, 27 December 1940 buiten de eerstkomende huurverhoging van 15 pCt. Wanneer wij aannemen, dat bij een daarop volgende huurstijging van 15 pCt de huren van de F.W. 1948 slechts met 5 pCt zullen worden verhoogd, dan wordt deze huur f 2.400 + f 96 (5 pCt van f 1.920) = f 2.496. Zou daarna blijken, dat de huurstijging nog niet voldoende is, dan worden beide huren met hetzelfde percentage verhoogd, echter met dit verschil, dat bij de F.W. 1948 de stijging wordt berekend over f 1.920 en bij de Premiereregeling Woningbouw 1950 over f 2.200. Het gevaar voor de toekomst is dan ook, dat de huren bij de Premiereregeling op een veel hoger niveau komen te liggen dan bij de F.W. 1948, zodat na de verzadiging van de woningmarkt bij een dalend huurpeil de huren van de F.W. 1948 zich lange tijd zullen kunnen handhaven, alvorens het rendement van de met deze regeling gefinancierde panden wordt aangetast. De huren der Premiereregeling zullen echter onmiddellijk omlaag moeten.

Deze cijfers hebben, zoals wij reeds aangaven, betrekking op ons voorbeeld. Hieruit is uiteraard niet een algemene conclusie te trekken. Wij hebben hiermede slechts willen aangeven, welke de gevolgen zijn, wanneer de berekende huur volgens de F.W. 1948 in werkelijkheid lager ligt dan het niveau van 25 resp. 30 pCt boven het peil van Mei 1940.

Wij ontveinen niet, dat bij huurstijging boven een bepaald percentage de Premiereregeling Woningbouw 1950 t.o.v. de Financieringsregeling Woningbouw 1948 voordeel biedt. Bepalen wij ons weer tot het hierboven gegeven voorbeeld, dan zien wij, dat ondanks de hogere huur het slechts mogelijk is een rendement van 3,47 pCt netto te maken. Dit betekent, dat eerst na een stijging van meer dan 40 pCt van het huidige huurniveau op de hierboven aangehouden (en zuinige) exploitatienormen een netto-rendement van ruim 4 pCt wordt bereikt. Eenzelfde rendement als ook de F.W. 1948 biedt.

Doch hiermede zijn wij er nog niet. De bedragen, die als premie worden verstrekt, houden verband met bepaalde minimum oppervlakten van de verschillende vertrekken in de woningen en het geschikt zijn voor huisvesting van een nader aangeduid aantal personen. Door de vaststelling van minimum oppervlakten onder aftrek van kasten, schoorstenen en kanalen bestaat de mogelijkheid, dat er naar gestreefd zal worden de aangegeven minima zoveel mogelijk te benaderen. Het aanbrengen van kasten boven het voorgeschreven aantal e.d. moet gaan ten koste van de benutbare vloeroppervlakte, zodat het resultaat zal zijn, dat kasten en andere ruimten zoveel mogelijk zullen worden weggelaten, hetgeen de geriefelijkheid en het gemak niet ten goede komen. Men zal meer dan tot nu toe het geval was, zich aan de voorschriften van sobere bouw gaan houden. Als gevolg daarvan zal de post extra-voorzieningen zo hoog mogelijk worden opgevoerd. Zoals eerder vallen de extra-voorzieningen buiten elke financiering, dus ook buiten de premie, zodat de daarmee verband houdende kosten in de vorm van huurverhoging over de huurders kunnen worden omgeslagen. Dat betekent een nog hogere huur.

In de Memorie van Toelichting zegt de Minister van Wederopbouw en Volkshuisvesting: „Aangezien thans nog niet met zekerheid kan worden vastgesteld, of de onderhavige premiereregeling in de praktijk inderdaad aan de verwachtingen zal beantwoorden, moet zij worden beschouwd als een proef”. Inderdaad, deze indruk wordt gevestigd. Een proefballon om de reactie af te wachten. Het mag dan zijn, dat door de premie „men weet waar men aan toe is”, het verlangen der institutionele beleggers naar een premiereregeling mag niet worden overschat. Er zijn zelfs grote beleggers, die geen prijs stellen op de 90 pCt aanvullende bijdrage ingeval van herbouw. Zij nemen het standpunt in, dat zij thans een vordering op de Overheid hebben, die 4 pCt rente oplevert, terwijl bij afkoop niet alleen een verlies moet worden geïncasseerd, doch tevens de ontvangsten gelden niet meer tegen 4 pCt kunnen worden uitgezet.

Het gevaar is niet denkbeeldig, dat de grote kopers, i.c. de institutionele beleggers, van de woningmarkt verdwijnen dan wel geen opdracht tot bouwen zullen geven. Is dat zo, dan zal de bouw van gemeentewege in omvang toenemen. Een wending ter goede kan komen, wanneer de bouwkosten in de naaste toekomst een behoorlijke verlaging ondergaan, waarbij het verlaten van het loonplafond in deze richting stimulerend zal kunnen werken. De laatste maanden hebben wij echter het tegendeel gezien. De bouwkosten zijn niet onbelangrijk gestegen. Dit maakt deze premiereregeling nog minder gunstig, want zij kent immers geen risicoregeling, zoals de F.W. 1948.

Wij hebben ons in het bovenstaande slechts bepaald tot de belegging. Bij de bouw van een huis voor eigen bewoning betreden wij een geheel ander terrein. Mocht inderdaad de grote belegger van de woningmarkt verdwijnen, dan zou, wanneer het wetsontwerp horizontale eigendom binnen niet te lange tijd tot wet wordt verheven en de door de gemeente gestelde huisvestingsbepalingen een weinig minder stringent worden toegepast, deze premiereregeling hierbij haar weg kunnen vinden.

Enige tijd geleden heeft de Minister verklaard, dat, wanneer genoeg werd genomen met een geringere bijdrage dan de normaal geldende, men sneller tot bouw kon komen. Hij doelde hierbij op de bouw van woningen gebouwd naar de ideeën van de zgn. Bouma-woningen. Door de „Verminderde Premiereregeling Woningbouw 1950” wordt deze bijdrage omgezet in een premie, die overeenkomt met 60 pCt van de normale premie. Als stimulans geldt hierbij, hoewel niet in deze premiereregeling opgenomen, dat gemeenten, die bereid zijn een deel van het haar toegewezen bouwvolume aan te wenden voor woningen te bouwen met deze verminderde premie, dit gedeelte met 50 pCt mogen verhogen.

's-Gravenhage.

W. DE RIDDER.

PROBLEMEN DER VISVOORZIENING.

Inleiding.

In de Nederlandse visserij doen zich reeds enige tijd de eerste symptomen voor van de te verwachten naoorlogse depressie. In het bijzonder de trawlrederijen te IJmuiden ondervinden thans de bezwaren daarvan. Met de meeste overige takken van visserij is dat nog niet in die mate het geval als met de trawlvisserij van IJmuiden, doch ook daar doen zich de eerste verschijnselen reeds gevoelen.

In het buitenland, België, Frankrijk en Engeland, kan men overeenkomstige symptomen waarnemen. In België heeft de aanpassing zich zelfs ten dele reeds voltrokken.

Ook hier te lande zal de visserij zich aan de veranderde omstandigheden moeten aanpassen, hoe onaangenaam zulks ook moge zijn. Naast de conjuncturele moeilijkheden

doen zich echter structurele bezwaren gelden, waarop wij reeds eerder de aandacht vestigden ¹⁾. De daar bepleite exploitatie der ver afgelegen visgronden in het gebied van de Noordelijke IJzee en elders brengt echter het probleem van de visvoorziening met zich, waarvoor thans aandacht zal worden gevraagd.

De betekenis van vis als voedingsmiddel.

Zeevis heeft voornamelijk als bron van een licht verteerbaar eiwit betekenis. Bovendien is van belang het aanmerkelijk grotere jodiumgehalte van vis ten opzichte van andere voedingsmiddelen, hetgeen ter voorkoming van struma niet onderschat mag worden.

Als eiwitvoedsel concurreert vis met vlees. Men moet echter duidelijk onderscheid maken tussen haring en verse zeevis. Haring is een vette vissoort, welke in grote hoeveelheden op de Noordzee wordt gevangen. Het is een goedkope volkvis in tegenstelling tot verse zeevis, welke tot de magere vissoorten behoort, doch op de Noordzee slechts in geringe hoeveelheden wordt gevangen. Alleen op ver afgelegen visgronden komt verse zeevis in grote hoeveelheden voor. Verse Noordzeevis wordt gekenmerkt door goede kwaliteit en zeer verschillende sortering der vissoorten. Mede ten gevolge van de geringe vangsten kan men verse Noordzeevis (tong, schol, schelvis, enz.) tot de luxe vissoorten rekenen. De ver afgelegen visgronden hebben een eenzijdiger visstand van voornamelijk kabeljauw, welke daar overvloedig kan worden gevangen en dientengevolge goedkoper kan worden verkocht dan Noordzeevis.

Onderstaande tabel geeft een beknopt overzicht van de voornaamste voedingsstoffen van vlees en vis. Met betrekking tot de mineralen bevat vis wat meer kalk dan vlees, ongeveer evenveel fosfor en iets minder ijzer. Het bevat voorts wat meer vitamine A en iets minder vitamine B. Het licht verteerbare eiwit en het jodiumgehalte zijn echter het belangrijkste met betrekking tot vis als voedingsmiddel.

TABEL 1.

Summiere vergelijking van vlees en vis als voedingsmiddelen.

per 100 gram	eiwit	vet	calorieën
Rundvlees, gem.	20	13	203
Varkensvlees, gem.	17	30	349
Magere vis (verse zeevis)	17	0,5	74
Vette vis (haring)	16	16	214

Bron: Nederlandse voedingsmiddelentabel, November 1949.

Haring wordt in verschillende vormen, voornamelijk als broodbelegging, gebruikt. Aangezien het een goedkoop, vet eiwitvoedsel is, biedt de afzet er van minder moeilijkheden. Anders is het gesteld met verse zeevis, welke in hoofdzaak bij warme maaltijden wordt geconsumeerd. Ten gevolge van de lichte verteerbaarheid van het eiwit en het geringe vetgehalte verkeert het in een nadelige positie ten opzichte van vlees. Het gevolg daarvan is, dat ten opzichte van vlees pas dan eenzelfde verzadigingsgraad wordt bereikt, indien een hoeveelheid wordt geconsumeerd, welke ten minste tweemaal zo groot is. Dit geldt in het bijzonder voor gekookte vis. Gebakken verse zeevis, waaraan dus vet is toegevoegd, geeft iets eerder en langer een verzadigingsgevoel. Ten opzichte van vlees verkeert vis dus in de nadelige positie, dat steeds een naar verhouding ongeveer dubbele hoeveelheid moet worden geconsumeerd om een ongeveer gelijke graad van verzadiging te bereiken.

Verbruik van voldoende hoeveelheden dierlijk eiwit is een vereiste voor een goede volksgezondheid. In de daaruit voortvloeiende eiwitbehoefte kan door middel

¹⁾ Zie: „De vissershaven IJmuiden” in „E.-S.B.” van 5 Juli 1950.

van vlees en vis worden voorzien. In welke mate zulks geschiedt in Nederland en andere landen blijkt uit onderstaande tabel.

TABEL 2.

Vlees- en visverbruik in kg per hoofd der bevolking in enkele landen.

	Vleesverbruik		Visverbruik	
	1934-'38	1948	1934-'38	1948
Nederland	41	22	7,6	10,4
België	42	35	9,0	10,2
Engeland	64	41	20,1	25,1
Duitsland	48	14	12,0	7,1
Denemarken	63	53	15,0	17,9
Ver. Staten	61	72	5,0	5,0

Bron: F.A.O.: Fisheries Bulletin en commodity series.

Bij vergelijking van het vleesverbruik per hoofd der bevolking met de omringende landen moet in aanmerking worden genomen, dat Nederland en Denemarken landen zijn met een zeer belangrijke veestapel. Engeland daarentegen is voor de vleesvoorziening aangewezen op invoer van buitenlands vlees. Opvallend is, dat in Nederland en België vergeleken met Engeland, Denemarken en Duitsland aanzienlijk minder vlees wordt geconsumeerd. Voorts dient in het oog te worden gehouden, dat Engeland een eilandbevolking heeft en Nederland en Denemarken dicht bij de visrijke Noordzee gelegen zijn. Duitsland daarentegen strekt zich tot diep in Midden-Europa ver van de kust uit. Dat Engeland een groot vleesverbruik heeft is opvallend; dat het een groot visverbruik heeft spreekt in verband met de liggende min of meer vanzelf. Denemarken blijkt eveneens zowel een hoog vlees- als een hoog visverbruik te hebben. *Opmerkelijk is, dat Nederland en België niet alleen een laag vleesverbruik hebben, doch eveneens een laag visverbruik.* Vooral voor een ondiep land als Nederland met een lange grens langs de zee is het geringe visverbruik in het oog vallend, temeer omdat het per hoofd der bevolking vóór 1940 zelfs lager was dan van een continentaal land als Duitsland!

Oorzaken van het lage visverbruik in Nederland.

Het visverbruik in Nederland bestond vóór 1940 voor ongeveer de helft uit haring en de andere helft uit verse zeevis. Na 1945 steeg het visverbruik; in 1947 was het ten gevolge van de voedselschaarste 100 pCt hoger dan in de periode 1936—'38. In 1948 zette een daling in, zodat thans weer ongeveer het vooroorlogse peil wordt bereikt. De toeneming van het visverbruik na de bevrijding betrof voornamelijk het verbruik van haring. Het verbruik van verse zeevis bleef ongeveer op hetzelfde lage peil. Onderstaande tabel geeft een overzicht van het verbruik van zeevis.

TABEL 3.

Verbruik van zeevis per hoofd der Nederlandse bevolking.

	haring	verse zeevis	totaal
	(in kg)		
1912-1914	4,1	3,1	7,2
1928-1930	3,2	3,8	7,0
1936-1938	3,0	3,8	6,8
1947	9,3	3,8	13,1
1948	7,6	4,3	11,9
1949	4,0	3,7	7,7

Bron: Landbouw-Economisch Instituut.

De aanvankelijk opvallende toeneming van het haringverbruik is te verklaren uit de voedselschaarste en de relatief lage prijs van dit volksvoedsel. Geheel anders is het gesteld met het verbruik van verse zeevis, waarvan in het bijzonder de economische toestand der trawlerij van IJmuiden afhankelijk is.

Reeds in 1948 lieten de bedrijfsresultaten van de trawlerij te wensen over. In 1949 moest de aanvoer zelfs drastisch beperkt worden door een deel van de vloot uit bedrijf te nemen.

De voornaamste oorzaak van het geringe opnemingsvermogen van de markt voor verse zeevis menen wij te moeten zoeken in de relatief hoge prijs er van, waardoor verse zeevis meer het karakter heeft van een luxe gelegenhedenvoedsel.

In dit verband moge gewezen worden op enkele berekeningen in het „Rapport van het College voor Voedingsaangelegenheden van de door de Stichting voor de Landbouw ingestelde Melkbestemmingscommissie”. Dit college heeft de kosten voor de consument van een liter volle melk vergeleken met de kosten van enkele andere voedingsmiddelen, tot een hoeveelheid overeenkomende met de calorische waarde van een liter volle melk. Zij komt dan tot het volgende resultaat, geldend voor de jaren 1948 en 1949 (zonder regeringssubsidies):

volle melk	f 0,26	rundvlees	f 0,86
kaas	„ 0,52	schelvis	„ 1,32
varkensvlees	„ 0,63	eieren	„ 1,33

Ofschoon in deze tijd van hormonen en vitamines een vergelijking op basis van de calorische waarde ietwat ouderwets aandoet en economisch minder gefundeerd is, kan men het desgewenst als een mogelijke vergelijking hanteren. Had het College ook haring in de vergelijking opgenomen, dan zou gebleken zijn, dat in verband met de hoge calorische waarde van haring, deze vissoort niet duurder is dan melk. Het College nam echter schelvis als representatief voor verse zeevis, hetgeen aanvaardbaar is, doch koos daarmee de groep der magere vissoorten, welke een lage calorische waarde hebben, met het gevolg, dat verse zeevis even duur als eieren blijkt te zijn!

Een economisch beter gefundeerd oordeel over het luxe karakter van verse zeevis is te verkrijgen uit de budgetstatistiek van het C.B.S. Tabel 4 (zie blz. 857) geeft een beknopt overzicht van de uitgaven voor de voornaamste eiwithoudende voedingsmiddelen voor en na de oorlog, van een aantal gezinnen met een inkomen van f 40 tot f 50 per week.

Uit het budgetonderzoek blijkt, dat de uitgaven voor vis der lagere inkomensgroepen voor de oorlog minder dan een half percent der totale uitgaven bedroegen, tegen ruim zes percent voor vlees en vleeswaren. Direct na de bevrijding waren de uitgaven voor vis aanvankelijk relatief hoger en voor vlees, mede ten gevolge van de rantsoeneringsmaatregelen, relatief lager. Naarmate de voedselschaarste minder werd, daalden de uitgaven voor vis. In 1949 blijken de uitgaven voor vlees te zijn toegenomen; voor vis waren de uitgaven echter aanzienlijk gedaald en is het lage percentage van vóór de oorlog weer bijna bereikt!

Vergelijkt men het deel van de totale uitgaven voor vis, dat bestemd was voor verse zeevis, dan blijkt dit slechts een derde van het totaal te bedragen. De rest bestond hoofdzakelijk uit uitgaven voor haring. Het verbruik van verse zeevis bedroeg in 1949 per verbruikseenheid (dit is ongeveer hetzelfde als per volwassen gezinslid) 3 kg, waaruit men kan concluderen, dat er in 1949 in gezinnen met een dergelijk inkomen slechts 10 vismaaltijden werden gebruikt. In de jaren voor 1949 werd er, zoals wij reeds opmerkten, ten gevolge van de vleesschaarste iets meer verse zeevis geconsumeerd.

De mate, waarin verse zeevis wordt gekocht, hangt voor een groot deel af van de prijs van de vis. Teneinde hierin enig inzicht te verkrijgen is in tabel 4 eveneens de prijs per kg van de gekochte zeevis vermeld, alsmede de prijs van rund- en varkensvlees. Vergelijking van deze prijzen is echter niet zonder meer mogelijk. Immers, ten aanzien van de prijs van de vis moet er rekening mede worden gehouden, dat ten minste 40 pCt van het gewicht afval is, zodat slechts 60 pCt visvlees overblijft, dat met

TABEL 4.

Overzicht van de jaarlijkse uitgaven voor en na de oorlog voor enkele eiwithoudende artikelen door een aantal gezinnen met inkomens van f 40 tot f 50 per week na de oorlog; prijzen deser artikelen en het visverbruik per verbruikseenheid.

	1935-'36		1946		1947		1948		1949	
	bedrag	pCt	bedrag	pCt	bedrag	pCt	bedrag	pCt	bedrag	pCt
A.										
1. Eieren	11,79	1,0	17,73	0,7	33,02	1,2	30,58	1,1	35,08	1,1
2. Kaas	6,24	0,5	28,52	1,0	29,82	1,1	32,87	1,2	40,73	1,3
3. Melk	58,03	4,8	124,22	4,6	145,81	5,3	152,49	5,6	175,08	5,4
4. Vlees en vleeswaren	76,22	6,3	110,72	4,1	131,52	4,8	113,56	4,2	129,02	4,2
5. Vis	5,31	0,4	35,36	1,3	25,79	0,9	23,41	0,9	17,05	0,6
Waarvan verse zeevis	—	—	12,56	0,5	8,67	0,3	9,91	0,4	6,54	0,2
B.										
1. Rundvlees per kg			2,27		2,31		2,36		2,41	
2. Varkensvlees " "			2,50		2,50		2,70		2,98	
3. Verse zeevis " "			1,07		0,82		0,84		0,72	
4. " " " 2 kg visvlees			3,56		2,73		2,80		2,40	
5. " " " bij gelijk aantal calorieën als in rundvlees			4,89		3,75		3,85		3,30	
6. " " " bij gelijk aantal calorieën als in varkensvlees			8,41		6,45		6,60		5,65	
C.										
Verbruik per jaar van verse zeevis per verbruikseenheid			4,9 kg		3,8 kg		4,6 kg		3,0 kg	

Bron: Huishoudrekeningen C.B.S.

vlees vergeleken kan worden. De lichte verteerbaarheid van visewit en het geringe vetgehalte zijn voorts oorzaak, dat de consument normaliter een hoeveelheid van tweemaal zoveel visvlees als gewoon vlees moet eten om eenzelfde verzadigingsgevoel te bereiken. In verband hiermede is de prijs per kg van verse zeevis omgerekend en in tabel 4 onder B 4 vermeld. Zou men de prijs per kg van de verse zeevis omrekenen op basis van de verhouding van het aantal calorieën van eenzelfde hoeveelheid verse als vermeld in tabel 4 onder B 5 en B 6. Uit deze herleide prijzen van verse zeevis blijkt wel zeer duidelijk, dat vis eten kostbaar is, temeer als men bedenkt, dat vis niet, zoals met vlees het geval is, tevens jus verschafte. Reeds voor deze lagere inkomensgroepen, die de goedkoopste vissoorten kopen, kan verse zeevis niet concurreren met vlees. Voor de hogere inkomensklassen, die de duurdere vissoorten kopen, is dit nog minder het geval. In restaurants is een vismaaltijd dan ook steeds duurder dan een vleesmaaltijd!

Wij menen met het voorafgaande, zij het summier, voldoende te hebben aangetoond, dat de vis duur betaald wordt en dat in het bijzonder verse zeevis als een luxe gelegenheidsvoedsel moet worden beschouwd, hetgeen wij overigens reeds eerder in dit weekblad op andere wijze aantoonde²⁾.

Verhoging van het visverbruik gewenst.

Reeds voor de oorlog was het visverbruik hier te lande opvallend laag. Men meende dit, oppervlakkig beschouwd, te moeten toeschrijven aan het feit, dat Nederland een belangrijk veeteeltland is en daardoor wel een hoog vleesverbruik zou hebben. Uit tabel 2 blijkt echter duidelijk, dat niet alleen het visverbruik hier te lande laag is, doch vergeleken met andere landen ook het vleesverbruik. In dit verband trekt in het eerder genoemde „Rapport van het College voor Voedingsaangelegenheden van de door de Stichting voor de Landbouw ingestelde Melkbestemmingscommissie” de volgende passage de aandacht: „In de voeding der Nederlandse bevolking zijn de voorziening met dierlijk eiwit en met kalk zwakke punten”. Wij kunnen er dus van uit gaan, dat het Nederlandse volk te weinig dierlijke eiwitten verbruikt³⁾.

Verbetering van de voorziening met dierlijk eiwit is voornamelijk mogelijk door verhoging van het verbruik van veehouderij- en visserijproducten, mits de prijs van

deze eiwithoudende voedingsmiddelen zo laag wordt, dat zij binnen het bereik der consumenten komen en er voldoende reclame voor wordt gemaakt. Hierbij zij er op gewezen, dat melk, kaas, eieren en vis tot de „highly protective foods” worden gerekend; vlees en aardappelen tot de „less protective foods”⁴⁾.

In het bijzonder voor de grote trawlvisserij van IJmuiden doen zich nieuwe mogelijkheden voor. Immers, reeds eerder⁵⁾ hebben wij er op gewezen, dat door een heroriëntering van de rederijen te IJmuiden, met name door een overgang van de Noordzeevisserij op de exploitatie van ver afgelegen visgronden, de mogelijkheid aanwezig is goedkope verse zeevis aan te voeren, welke als volksvis in de handel kan worden gebracht. Een dergelijke heroriëntering van de rederijen te IJmuiden zal echter een investering van miljoenen met zich brengen. Men zal dan ook niet kunnen volstaan met een kostbare omschakeling uitsluitend van de rederijen. Er zal tevens een zo groot mogelijke zekerheid moeten worden geschapen, dat er niet alleen goedkope, goede vis wordt aangevoerd, doch dat deze ook goedkoop en op de gewenste wijze de consument bereikt. Dit maakt het naar wij menen noodzakelijk, dat ook de Nederlandse vishandel zich heroriënteert, opdat deze geen belemmering zal kunnen zijn voor een toeneming van het visverbruik.

De huidige positie van de Nederlandse vishandel.

De organisatie van de Nederlandse handel in verse zeevis, zoals deze thans is, kan gezien worden als de resultante van een geleidelijke historische ontwikkeling. Na de opkomst van de stoomtrawlvisserij heeft zich te IJmuiden een belangrijke groothandel in verse zeevis ontwikkeld. Deze groothandel was voor 1930, zoals wij reeds eerder schreven, voor ruim 40 pCt van de aanvoer op export naar de omliggende landen georiënteerd. De levering in het binnenland vindt plaats aan kleinhandelaars. Doorlevering aan binnenlandse groothandelaren vindt vrijwel niet plaats.

De crisis van 1930 bracht voor de handel in verse zeevis grote moeilijkheden, doordat de export niet langer mogelijk was in de omvang als voor 1930. Ook de afzet in het binnenland ondervond moeilijkheden, in hoofdzaak ten gevolge van de daling van de koopkracht. Toen de exporteurs van verse zeevis door het wegvallen van de exportmogelijkheden in ernstige moeilijkheden kwamen, schakelden zij over op de binnenlandse afzet. Daarmede

²⁾ „Analyse van het visverbruik” in „E.-S.B.” van 8 Januari 1941.
³⁾ De N.R.C., d.d. 6 October 1950, (blz. 2 zevende kolom) acht dit, o.i. terecht, een der oorzaken van de nog te lage arbeidsproductiviteit hier te lande.

⁴⁾ Zie „Nutrition”, eindrapport van de Gemengde Commissie van de Volkenbond over het verband tussen voeding en volksgezondheid; landbouw en economische politiek (Geneve 1937).

⁵⁾ „De vissershaven IJmuiden” in „E.-S.B.” van 5 Juli 1950.

werden de moeilijkheden van de groothandelaren op het binnenland uit de aard der zaak vergroot. Er ontstond in de vishandel in de periode voor 1940 een chaotische toestand. Een teruglopende binnenlandse omzet moest door een groter aantal groothandelaren worden omgezet. De onderlinge concurrentie leidde er toe, dat de groothandelaren van IJmuiden in toenemende mate, met uitschakeling van de kleinhandel in vis, rechtstreeks aan hotels, restaurants, personeelsverenigingen enz. gingen leveren. De daardoor in nog ernstiger perikelen gerakende kleinhandelaren gingen toen pogingen aanwenden zelf op de Rijksvisafslag van IJmuiden in te kopen met uitschakeling van de groothandel. Het gevolg van deze ontwikkeling was een verdere desorganisatie.

Bovendien was de vishandel traditioneel ingesteld. Enkele pogingen van de rederijen om ook hier te lande vis van ver afgelegen visgronden aan te voeren mislukten, omdat deze vis op de traditionele wijze in het binnenland niet was te verkopen. Navolging van het buitenland door met de traditie te breken en deze vis in de aanvoerhaven massaal te fileren en als verse of gebakken filets in de handel te brengen, vond niet plaats. Het gevolg van een en ander was, dat zowel het rederijbedrijf als de vishandel voor 1940 een kwijnend bestaan leidden.

Na de bevrijding is men de traditionele weg blijven bewandelen, zij het, dat men een open oog heeft getoond voor de opvoering van de vakbekwaamheid van de vishandelaren. Breken met de traditie vindt echter in onvoldoende mate plaats. Gevolg: de rederijen en de handel in verse zeevis komen langzamerhand weer in dezelfde ongunstige situatie te verkeren als voor 1940.

Heroriëntering van de Nederlandse vishandel gewenst.

Het zou tot kapitaalverlies moeten leiden, indien in IJmuiden aanzienlijke bedragen zouden worden geïnvesteerd ten einde de ver afgelegen visgronden te gaan exploiteren, doch de aangevoerde volkvis ten gevolge van het ontbreken van het daarvoor geschikte distributie-apparaat de consument niet zou bereiken. Dit maakt het gewenst, dat niet alleen de rederij, doch ook de vishandel zich heroriënteert.

De trawleredreijen kunnen, indien zij over daarvoor geschikte trawlers beschikken, goedkope vis aanvoeren van ver afgelegen visgronden, waar belangrijk grotere vangsten zijn te maken dan op de Noordzee. De dan aan te voeren vis is echter eenzijdig van samenstelling: voornamelijk kabeljauw en roodbaars. Bovendien lijdt het uiterlijk van deze vis ten gevolge van de langere terugreis, zodat op de traditionele wijze deze vis moeilijk is te verkopen. In Engeland en in navolging daarvan in Duitsland is men er echter reeds lang toe overgegaan deze vis te fileren en als gebakken filets (fried fish) in de handel te brengen. Dit fileren geschiedt massaal in de aanvoerhaven, zoveel mogelijk gemechaniseerd. Het wil ons voorkomen, dat het Engelse voorbeeld hier te lande navolging verdient, enerzijds omdat deze vis bezwaarlijk op een andere wijze is te verkopen, anderzijds omdat ook de moderne huishouding zulks gewenst maakt. De huisvrouw raakt steeds meer ingesteld op het kopen van het gereede product. Zij zal slechts vis kopen, indien dit evenals vlees panklaar of voor het verbruik gereed is. Bovendien is de kleine behuizing of samenwoning een ernstig bezwaar tegen het volledig moeten bereiden van vis. Om al deze redenen verdient het ook hier te lande de voorkeur over te gaan tot het in de aanvoerplaats fileren en op zo groot mogelijke schaal verkopen van gebakken vis. Deze goedkope volkvis is speciaal bestemd voor de lagere inkomensgroepen. Deze groepen van consumenten vragen in de eerste plaats een flinke kwantiteit gebakken vis van behoorlijke kwaliteit, terwijl de consumenten met hogere inkomens de Noordzeevis zullen blijven prefereren. Uiteraard zal men het Engelse voorbeeld niet zonder meer moeten navolgen, aangezien het Engelse diëet veel

verschilt van het Nederlandse. Aanpassing aan de Nederlandse gewoonten is gewenst en mogelijk.

Teneinde een zo laag mogelijke prijs voor de consument te verkrijgen om zodoende de lagere inkomensgroepen te bereiken is het niet alleen noodzakelijk, dat de rederijen naar kostprijsverlaging streven, doch is het evenzeer gewenst, dat de distributiekosten zo laag mogelijk zullen zijn. Bekend is, dat de prijs, welke de reder of visser op de afslag ontvangt, zeer aanzienlijk lager is dan de prijs, welke de consument voor de vis betaalt. Over de oorzaken van deze hoge marges van de groot- en kleinhandel in vis zijn geen gegevens beschikbaar. Het zou ongetwijfeld van belang zijn, indien de vishandel aan de werkzaamheden van het „Economisch Instituut voor de Middenstand” medewerking ging verlenen, opdat een beter inzicht zou worden verkregen. Ook zonder nauwkeurige gegevens mag men echter wel aannemen, dat het blijven bewandelen van de traditionele weg een der oorzaken van de relatief hoge distributiekosten in de vishandel is. Zonder een verbetering van het visafzetapparaat moet het dan ook niet mogelijk worden geacht, dat het doel zal kunnen worden bereikt.

Georganiseerde visvoorziening.

Aan de verbetering van de visvoorziening zal alleen kunnen worden voldaan, indien de grootst mogelijke efficiency wordt betracht, zowel wat de productie als wat de afzet betreft.

Er dient, naar wij menen, te worden overgegaan tot een op vrijwilligheid en coöperatieve basis door de groot- en kleinhandel georganiseerde visvoorziening. De voor de vishandel de meest geschikte vorm achten wij het vrijwillige filiaalsysteem, georganiseerd per voldoende groot economisch-geografisch gebied. Elk gebied zal zijn centrum moeten hebben met koelhuis, enz. om buffervoorraden te kunnen aanhouden. Via dit centrum zullen de kleinhandelaren hun vis betrekken en zullen grootverbruikers, als legeronderdelen enz., kunnen worden voorzien tegen de laagst mogelijke prijs en gegarandeerde kwaliteit. De centra kunnen hun overkoepelend orgaan vinden in een centraal bureau voor de visafzet te IJmuiden. De taak van dit bureau dient te zijn de efficiency van de visafzet zoveel mogelijk te bevorderen. Uit dien hoofde moet tot die taak eveneens worden gerekend de coöperatieve aankoop van materialen, welke ten behoeve van de visverkoop nodig zijn. Dit gehele apparaat dient dus ingesteld te zijn op grote omzet tegen lage winstmarge, hetgeen men bezwaarlijk ten aanzien van de huidige vishandel zou kunnen beweren.

Wij kunnen thans aansluiten bij onze beschouwingen inzake de situatie van de vissershaven IJmuiden, waarbij werd bepleit, dat de exploitatie van de visafslagen door de vissers en reders in eigen beheer dient te worden genomen. In plaats van het ambtelijke beheer van thans zal het dan mogelijk worden tot een commercieel beheer te komen. In het bijzonder voor de uitoefening van de visserij op ver afgelegen visgronden moet dit van grote betekenis worden geacht. Ongeveer twee derde deel van de dan aan te voeren vis bestaat uit afval. De verwerking zal het meest economisch door de visafslag kunnen gebeuren, welke tevens het afval zelf zal kunnen verwerken. De afslag wordt dan een commercieel complex, in beheer bij de reders, dan wel in beheer bij de reders tezamen met de afzetcoöperatie. Door heffingen zal het mogelijk zijn een interne financiering toe te passen en ook de landelijke propaganda in coca-cola-stijl te voeren.

De tegenstellingen, welke thans tussen rederij en groothandel wel eens tot uiting komen en uit de aard der zaak weinig bevorderlijk zijn voor een goede gang van zaken, zullen bij de door ons bepleitte organisatie van de afzet plaats maken voor een geest van teamwork tussen rederij en afzetcoöperatie. Binnen een dergelijke coöperatieve samenwerking, welke het meest is aangepast aan de

branche, is er een zo groot mogelijke gelegenheid voor initiatief, pushing power en ondernemingslust.

Zou het door een efficiënter opgezet distributie-apparaat mogelijk worden ongeveer de helft van de bevolking en wel speciaal de lagere inkomensgroepen, eenmaal per week een vismaaltijd te doen gebruiken, dan zou daarvoor alleen reeds een additionele aanvoer van 80 à 90 miljoen kg vis van de verre visgronden nodig zijn, hetgeen door een vloot van ongeveer 40 trawlers van 700 BR¹ verzorgd zou kunnen worden. Ook in het afzetapparaat zal een betere outillering van bestaande winkels en vestiging van nieuwe en van rijdende winkels ten behoeve van kleinere plaatsen aanzienlijke kapitalen vereisen, waarin men zelf niet zou kunnen voorzien, zodat hiervoor een afzonderlijke financieringsregeling gewenst zou zijn.

Slobbeschouwing.

De voorziening van de Nederlandse bevolking met dierlijk eiwit is volgens bij uitstek deskundigen een zwak punt. Hierin kan de Nederlandse veehouderij slechts ten dele voorzien in verband met de hoge vleesprijzen. In de aanvulling van het tekort aan dierlijk eiwit kan echter in belangrijke mate worden voorzien door de zeevisserij, welke een product aanvoert, dat tot de „highly protective foods” wordt gerekend, mits zowel de productie als de afzet op de meest efficiënte wijze worden georganiseerd. Noch het huidige productie-, noch het huidige distributie-apparaat voldoet echter aan deze voorwaarde. Industrialisatie van visserij en visafzet is daarvoor gewenst. Dit vereist een volledige omschakeling. Het achterwege blijven van een dergelijke omschakeling zou verdere uitschakeling van de Nederlandse visserij in Westeuropees verband tengevolge hebben. Halve maatregelen zullen tot hetzelfde negatieve resultaat leiden, zij het met groter kapitaalverlies gepaard gaande.

De door ons naar voren gebrachte suggestie is slechts het resultaat van een observatie van wat zich elders reeds voltrekt. Wij menen met betrekking tot de visserij hierop de aandacht te moeten vestigen.

Scheveningen.

A. G. U. HILDEBRANDT.

DE WEEKSTATEN VAN DE NEDERLANDSCHE BANK.

De weekstaat van De Nederlandsche Bank vormt voor hen, die de ontwikkeling van het economisch leven van ons land volgen, een geregeld spuitende bron van informatie. Kennis van de samenstelling van de weekstaat is hierbij, zoals vanzelf spreekt, onontbeerlijk. In het onderstaande zullen wij enkele opmerkingen maken over de betekenis van de verschillende posten.

Taak van De Nederlandsche Bank.

Hoofdstuk II van de Bankwet 1948¹⁾, getiteld „Werkzaamheden der Bank”, begint met een omschrijving van de taak van onze circulatiebank. Deze taak is driedelig, nl.:

1. regulering van de waarde van de gulden;
2. de verzorging naast andere instellingen van het binnen- en buitenlandse betalingsverkeer, hetgeen uiteenvalt in:
 - a. de zorg voor de omloop van bankbiljetten in Nederland;
 - b. het vergemakkelijken van het girale geldverkeer in ons land;
 - c. het bevorderen van het betalingsverkeer met het buitenland;
3. het uitoefenen van toezicht op het credietwezen.

¹⁾ Wet van 28 April 1948, houdende nieuwe bepalingen nopens het Statuut van De Nederlandsche Bank N.V. De volledige tekst vindt men o.a. in het jaarverslag van de bank over 1948.

De werkzaamheden ad. 2 vormden ook vroeger reeds een taak voor de bank, al is de formulering hiervan in de nieuwe bankwet anders dan vroeger. Men kan de taak van de bank ook op een andere manier omschrijven. Men kan stellen, dat de centrale bank een intern-monetaire en een extern-monetaire functie heeft²⁾. In de cijfers van de weekstaten der bank vinden deze taken, in het bijzonder de onder 2 genoemde, een afspiegeling.

Bank en binnenlands bedrijfsleven.

Het binnenlands bedrijfsleven dekt zijn behoefte aan kort crediet op de geldmarkt, dit laatste begrip in ruime betekenis genomen. In de behoefte aan geld, zonder dat een voorkeur blijkt voor een bepaalde vorm wordt voornamelijk door de banken voorzien. Het kan echter zijn, dat de behoefte niet bestaat aan geld zonder meer, maar dat men geld in de vorm van bankbiljetten wenst op te nemen. Een grotere behoefte aan bankbiljetten doet zich periodiek voor tegen het eind van vrijwel elke maand, wanneer vele bedrijven in verband met uitbetaling van salarissen over contante gelden moeten beschikken. Ook de betaling van de pachten in het najaar geschiedt veelal nog met bankpapier, hetgeen in die tijd de behoefte aan bankbiljetten doet toenemen. Dit doet zich voorts voor in de vacantiemaand, in de Sint-Nicolaas- en Kersttijd.

Aan het beroep op de algemene banken door hen, die geld nodig hebben, kan worden tegemoet gekomen door het creëren van giraal geld. Wenst men echter bankbiljetten, dan kan de bank hierin veelal slechts voorzien nadat zij zich deze biljetten zelf heeft verschaft. In de kassen der banken immers bevindt zich meestal slechts een beperkt bedrag aan contante middelen. De banken moeten dan zogenaamd „kas maken”. Dit kan geschieden door het opvragen van door de banken eventueel uitgezette callgelden. Voorts door het niet vernieuwen van aflopend schatkistpapier, waardoor de Staat gedwongen is dit papier af te lossen, hetgeen kan geschieden door overboeking van de rekening van het Rijk bij De Nederlandsche Bank naar de rekeningen van de banken bij de centrale bank. De banken kunnen over hun saldi bij de centrale bank beschikken en bankbiljetten opnemen. De posten op de weekstaat „Saldo's van banken in Nederland” en „Rekening courant saldo van 's Rijks Schatkist” verdienen in dit verband onze aandacht.

Daarnaast kan De Nederlandsche Bank op andere wijze worden ingeschakeld, nl. door uitbreiding van haar binnenlandse credietverlening. De vorm, waarin dit plaats heeft, is verschillend. In principe staan volgens art. 15 van de Bankwet 1948 drie methoden ter beschikking, nl. discontering (van schatkistpapier, promessen, wissels en binnen 6 maanden aflosbare obligaties), voorschotten in rekening courant (op onderpand van effecten, goederen, celen, munt en muntmateriaal en de hierboven genoemde waarden) en tenslotte belening van de genoemde schuldtitels. Zoals men weet mag De Nederlandsche Bank ingevolge art. 16 van de Bankwet niemand enig crediet in blanco verlenen. Belening wordt voor de tijd van 1 maand aangegaan. Bij tussentijdse aflossing wordt geen rente kwijt gescholden. De voorschotten in rekening courant kunnen worden beschouwd als beleningen van dag tot dag. Op de verkorte balans van de circulatiebank treft men twee posten aan, waaruit deze credietverlening blijkt, nl. de post „Wissels, promessen en schuldbrieven in disconto” en de post „Voorschotten in rekening courant op onderpand (incl. beleningen)”.

De vraag rijst, van welk credietmiddel het meest gebruik wordt gemaakt. Een overzicht van de binnenlandse credietverlening door De Nederlandsche Bank geeft op deze vraag antwoord.

²⁾ Zie „Economische Voorlichting”, 16 Junj 1944.

TABEL I

Binnenlandse credietverlening van De Nederlandsche Bank.
(jaargemiddelden in duizenden guldens)

	Discon- teringen	Voorschotten in rek. courant					Totaal	Belingen			Totaal generaal	Voorschot- ten excl. Egalisatie- fonds	Belingen excl. Indonesië
		Rentegvend			Renteloze voor- schotten a. h. Rijk	Op effecten enz.		Op goederen en celen	Totaal				
		Op effec- ten enz.	Op wissels	Op goederen en celen									
1946	419	112.509	870	369	—	113.748	44.847	2	44.849	159.016	38.322	1.326	
1947	41	112.343	1.626	460	—	114.428	41.904	—	41.904	156.373	39.002	1.024	
1948	2.016	110.611	2.765	739	—	114.114	39.033	4	39.037	155.167	38.688	789	
1949	1.318	110.003	3.356	775	—	114.134	36.321	1	36.322	151.775	38.708	713	

Bron: Jaarverslagen van De Nederlandsche Bank.

Men ziet, dat de voorschotten in rekening courant op de eerste plaats komen. Hierop volgen de beleningen en tenslotte de disconteringen. Ten aanzien van de beleningen moet echter een opmerking worden gemaakt. Het grootste deel hiervan komt n.l. voor rekening van een sinds 1932 bestaande credietverhouding met Nederlands-Indië, resp. Indonesië en heeft dus een speciaal karakter. Trekt men de hiermede gemoeide zijnde bedragen van het totaalcijfer af, dan vindt men de cijfers, zoals vermeld in de laatste kolom van de staat.

Ook onder de voorschotten in rekening courant komen bijzondere posten voor. In een door De Nederlandsche Bank gegeven toelichting bij de weekstaat van 17 Juli 1950 is medegedeeld, dat de uit deze staat blijvende daling van de voorschotten moet worden toegeschreven aan een vermindering van het aan het Egalisatiefonds verstrekt crediet. Het totale bedrag van deze credietverlening is ons niet bekend. Een correctie, hoewel geen volledige, kunnen wij echter aanbrengen door het bedrag van de vermindering, blijkende uit de daling van het cijfer van de hoofdbank, van het totaal af te trekken. Dit bedrag is f 75,4 mln. Het beeld wijzigt zich hierdoor in de laatste jaren enigszins. Disconteringen blijken een plaats op te schuiven.

De verhouding heeft zich in de loop der jaren gewijzigd. Een inzicht in de ontwikkeling verkrijgt men, wanneer men de cijfers uit tabel 2 beziet. Geheel zuiver is de vergelijking niet, omdat een deel van de bedragen, welke aan de percentages ten grondslag liggen, de hierboven genoemde bijzondere credietverlening bevat en daarnaast sinds 1937 de op de open markt gekochte schuldtitels — hetgeen overigens slechts beperkte bedragen betrof — onder de disconteringen zijn opgenomen. Deze onzuiverheden doen echter weinig afbreuk aan de algemene lijn, welke uit de cijfers naar voren komt.

TABEL 2.

Gemiddelde stand binnenlandse wissels, beleningen en voorschotten in rekening courant.

(in procenten)

	Binnenlandse wissels	Belingen	Rekening courant
1925/1926	38,93	44,32	16,75
1930/1931	35,19	40,87	23,94
1935/1936	19,87	49,21	30,92
1938/1939	3,31	23,98	72,71
1946	0,29	27,98	71,73
1947	0,03	26,79	73,18
1948	1,29	25,13	73,58

Bron: Jaarverslagen van De Nederlandsche Bank.

Zowel de disconteringen als de beleningen blijken in steeds mindere mate als middel tot credietverlening te worden gebruikt. Het percentage van de voorschotten in rekening courant daarentegen stijgt vrij geregeld.

Deze verschuiving is enerzijds een uitvloeisel van de wijzigingen, welke zich op de geldmarkt hebben voorgedaan, anderzijds een gevolg van een sinds 1930 door De

Nederlandsche Bank bewust gevolgde rentepolitiek. De ruime liquiditeit, waarin de banken zich geruime tijd verheugen, speelt hier ook een rol. Wat het eerste betreft het volgende. De wissel wordt in steeds mindere mate gebruikt als betalings- en financieringsmiddel. De omvang van de wisselportefeuille van de banken en de wisselmakelaars is dan ook sterk gedaald. Wel heeft schatkistpapier de plaats van de wissel ingenomen, doch de handel in schatkistpapier heeft een ander karakter dan die in handelswissels. Deze structuurwijziging vindt zijn weerslag in de binnenlandse credietverlening van de centrale bank. Wat de rentepolitiek van De Nederlandsche Bank betreft kan worden opgemerkt, dat voor 16 Januari 1930 de rente op de voorschotten in rekening courant steeds hoger was dan de beleningsrente en het discontotarief. Per deze datum werd de eerstgenoemde rente gelijk gemaakt aan de rente, welke voor belening in rekening wordt gebracht. „Met dezen maatregel wordt beoogd de beleeningen op den duur te doen plaats maken voor den soepelen en zich meer aan de behoeften van het verkeer aanpassenden vorm van voorschotten in rekening courant”, wordt in het jaarverslag 1929/1930 opgemerkt. Het opnemen van gelden in rekening courant had vroeger het nadeel van het duurder tarief, hetgeen het voordeel van de aanpassing van de termijn der credietverlening aan de credietbehoefte menigmaal teniet deed.

Deze renteverandering heeft ook een wijziging gebracht in de verhouding van de voorschotten in rekening courant tot de disconteringen. Het tarief van de disconteringen is steeds lager dan de rente voor beleningen en voorschotten in rekening courant. Door de genoemde verandering in de rentepolitiek verminderde het verschil. Hoewel het tarief voor discontering lager is dan van de andere vormen heeft de discontering echter enkele bijzonderheden, welke het gebruik belemmeren. In de eerste plaats brengt De Nederlandsche Bank steeds tenminste 10 dagen disconto in rekening en voorts wordt het in disconto gegeven papier door de bank behouden. Voor hen, die voor korte tijd geld nodig hebben is het voorschot in rekening courant hierdoor vaak een geschikter vorm dan de discontering. Verwacht men, dat de verkrapping van de geldmarkt enige tijd zal aanhouden, dan kan het voordeliger zijn van de discontomogelijkheid gebruik te maken. Men verdisconteert dan veelal papier, dat binnen korte tijd afloopt. Een zodanige periode van geldmarktverkrapping doet zich de laatste jaren vooral omstreeks eind Juli en Augustus gevoelen, hetgeen verband houdt met het feit, dat in dit tijdperk weinig schatkistpapier vervalt. Men zag dan ook de discontoportefeuille van De Nederlandsche Bank in 1948 en 1949 en ook dit jaar eind Juli stijgen om eind Augustus weer tot vrijwel nihil te dalen.

Enkele details betreffende de verschillende vormen van credietverlening zijn het vermelden waard. Hierboven hebben wij reeds opgemerkt, welke waarden voor discontering in aanmerking komen. Het is van belang te weten, waaruit het gediscoteerde papier bestaat. De hierover verstrekte cijfers laten zien, dat dit de laatste jaren voor-

namelijk schatkistpapier was. In 1948 was het totaal bedrag der disconteringen f 52.321.800, waarvan f 52.300.000 bestond uit schatkistpromessen. In 1949 treffen we een soortgelijke verhouding aan. Het totaal aan gediscoonteerd papier bedroeg f 19.107.400, waaronder f 19.100.000 schatkistpromessen.

Hierbij dient te worden opgemerkt, dat in de genoemde jaren de Staat geen schatkistpapier rechtstreeks bij de bank onderbracht. De gediscoonteerde schuldtitels zijn dus van derden ontvangen. In de jaren vóór de laatste oorlog lagen de verhoudingen anders. In onderstaande tabel zijn de totale disconteringen, de disconteringen van schatkistpapier en het schatkistpapier, hetwelk rechtstreeks door het Rijk bij de bank was ondergebracht, vermeld:

TABEL 3.

	Totale disconteringen	Hicorder discontering schatkistpapier	Rechtstreeks door het Rijk geplaatst
	(in duizenden guldens)		
1928/1929	594.589	137.100	136.000
1929/1930	506.817	205.600	199.000
1930/1931	175.830	20.550	10.000
1931/1932	322.513	58.100	6.000
1932/1933	130.930	8.970	—
1933/1934	100.457	6.600	—
1934/1935	76.605	15.500	11.500
1935/1936	208.512	81.390	52.000
1936/1937	82.475	20.050	—
1937/1938	37.359	—	—
1938/1939	24.975	—	—
1939/1940	329.873	295.700	254.000

Bron: Jaarverslagen van De Nederlandsche Bank.

Uit deze cijfers kan worden geconcludeerd, dat het gediscoonteerd schatkistpapier een klein deel vormde van de totale disconteringen en dat eerstgenoemde disconteringen voornamelijk rechtstreeks door de Staat bij de bank waren ondergebracht. Derden hebben betrekkelijk weinig schatkistpapier in disconto gegeven, zodat deze groep vooral handelswissels zal hebben aangeboden.

Wat de voorschotten betreft, bestond, zoals in tabel 1 naar voren komt, het onderpand vooral uit effecten en schatkistpapier. Eenzelfde opmerking kan worden gemaakt ten aanzien van de beleningen. Afzonderlijke cijfers betreffende het aandeel van schatkistpapier in het totaal van de onderpanden der rekening courantvoorschotten en beleningen worden niet gegeven, doch men mag aannemen, dat ook hier een deel uit schatkistpapier bestaat. Een en ander illustreert het verdwijnen van de handelswissel uit het betalingsverkeer, waarvoor schatkistpapier in de plaats is getreden.

Resumerende zijn de conclusies, welke uit het bovenstaande kunnen worden getrokken:

1. de handelswissel heeft zijn betekenis in het betalings- en creditverkeer en daardoor als middel van creditverlening door De Nederlandsche Bank voor een belangrijk deel verloren;
2. het voorschot in rekening courant is de belangrijkste methode van creditverlening voor De Nederlandsche Bank geworden;
3. de betekenis van schatkistpapier is bij de disconteringen en ook als onderpand bij beleningen en voorschotten in rekening courant sterk toegenomen.

Bank en open markt.

Sedert de Bankwet 1937 bezit De Nederlandsche Bank de bevoegdheid op de open markt bepaalde schuldtitels te verwerven of te verkopen. In de Bankwet 1948 is uitbreiding gegeven aan de waarden, waarin de bank mag handelen. Vóór 1 Januari 1949 werd het op de open markt gekochte papier verantwoord onder de disconteringen. Sinds de genoemde datum is hiervoor een apart hoofd op de balans geschapen, nl. „Wissels, schatkistpapier en schuldbrieven, door de Bank gekocht”.

De verhouding Bank—Staat.

Niet alleen voor het binnenlandse bedrijfsleven, doch ook voor de Staat bestaan mogelijkheden om in geval van behoefte aan geld gebruik te maken van de creditmogelijkheden van de centrale bank. Deze kan schatkistpapier rechtstreeks van het Rijk in disconto nemen, in welk geval het desbetreffende bedrag wordt opgenomen onder de post „Wissels, promessen en schuldbrieven in disconto”. In een noot wordt op de weekstaat het bedrag van deze bijzondere creditverlening vermeld. Na de oorlog werd nog geen schatkistpapier rechtstreeks bij de centrale bank ondergebracht. Een tweede middel is de verstrekking door De Nederlandsche Bank van voorschotten op onderpand van schatkistbiljetten, welke voorschotten tot een maximum van f 15 mln renteloos moeten worden gegeven. Onder een apart hoofd worden deze vermeld.

Zeer grote bedragen komen voorts aan de debetzijde van de Staat voor onder de hoofden „Schatkistpapier, door de Bank overgenomen van de Staat der Nederlanden ingevolge overeenkomst van 26 Februari 1947” en „Boekvordering op de Staat der Nederlanden ingevolge overeenkomst van 26 Februari 1947”. Zoals men weet is met deze overeenkomst een regeling getroffen betreffende het overnemen van het vooral tijdens de oorlog sterk toegenomen bezit aan marken door de Staat. Wij gaan hier niet verder op in, doch vermelden slechts, dat op eerstgenoemde post zo nu en dan een aflossing plaatsvindt. Oorspronkelijk was het bedrag f 2.100 mln, thans f 1.500 mln.

De Nederlandsche Bank is de kassier van de Staat. De Staat houdt bij de bank een saldo aan. Het ligt voor de hand te veronderstellen, dat de mutaties van de post „Rekening courant saldo 's Rijks Schatkist” direct verband houden met de stand van 's Rijks Kas, d.w.z. met het beloop van de dagelijkse inkomsten en uitgaven van de Staat, doch de werkelijkheid is gecompliceerder. De Staat voorziet zich nl. voor een belangrijk deel van zijn geldbehoefte bij de algemene banken, waartoe de Agent van het Ministerie van Financiën schatkistpapier afgeeft. Het is dus zeer wel mogelijk, dat de positie van de Schatkist grote veranderingen ondergaat zonder dat het saldo van de Staat bij De Nederlandsche Bank zich wijzigt. In dit geval weerspiegelen de bankbalansen de positie van 's Rijks Kas. De mutaties voltrekken zich dan in de girale sfeer. Slechts wanneer de Staat voor zijn betalingen bankbiljetten nodig heeft uit zich dit in de weekstaten van De Nederlandsche Bank.

Een factor, welke in dit verband van betekenis is, betreft de mutaties in de deviezenvoorraad. Wanneer de banken van hun cliënten deviezen verkrijgen zullen deze aan De Nederlandsche Bank worden afgedragen. Als gevolg hiervan stijgt het tegoed van de banken bij de circulatiebank, dat echter weer daalt in geval de banken schatkistpapier kopen. Het saldo van het Rijk vertoont dan een stijging. De toeneming sinds geruime tijd van het deviezenbezit, blijkend uit de debetzijde van de weekstaat, resulteert dus in een stijging van de rekening van het Rijk. Dit is mogelijk gemaakt door de geldpolitiek van de Overheid. Immers, de Agent is steeds bereid schatkistpapier af te geven.

Behalve de hier bedoelde post „Rekening courant saldo 's Rijks Schatkist” vindt men op de creditzijde het hoofd „Rekening courant saldo 's Rijks Schatkist, bijzondere rekening”. Deze rekening, ook dit is algemeen bekend, houdt verband met de Marshall-hulp. Aangezien deze hulp aan de Staat wordt verleend is een behandeling hier op zijn plaats.

Om de boekingen uit hoofde van de Marshall-hulp te begrijpen moet men allereerst de procedure van de uitvoering van de Marshall-hulp kennen. In grote lijnen is de meest voorkomende procedure als volgt. Nadat de Amerikaanse volksvertegenwoordiging het totale bedrag der hulp heeft vastgesteld en dit bedrag door de O.E.E.C. over de deelnemers is verdeeld, welke verdeling door de E.C.A.

moet zijn goedgekeurd, wordt bepaald, welke goederen zullen worden verscheppt. De importeurs van deze goederen betalen door bemiddeling van hun bank de ontvangen goederen. De banken ontvangen de hiervoor benodigde dollars van De Nederlandsche Bank. De op de transacties betrekking hebbende documenten worden verzameld en ter controle naar de E.C.A. gezonden. Hierop volgt meestentijds een voorlopige en later een definitieve afrekening in dollars. In de weekstaten komt dit alles als volgt tot uiting. Verkoop van dollars aan de banken doet één van de deviezenposten — op deze posten komen wij straks terug — aan de debetzijde van de weekstaat dalen, evenals het rekening-courantsaldo der banken aan de creditzijde (wij zien thans af van een mogelijke credietverlening van De Nederlandsche Bank). Bij de voorlopige afrekening door de E.C.A. stijgt de deviezenpost weer en vindt aan de creditzijde onder de „Vrije Saldo's”, op de zgn. tussenrekening, een bijboeking plaats. Bij de definitieve afrekening hangt het af van de vorm, waarin de Marshall-hulp is gegoten, welke boekingen worden verricht. Betreft de verrekening een schenking dan wordt de bijzondere rekening van 's Rijks Schatkist gecrediteerd. Betreft de afrekening een lening dan wordt het bedrag op de gewone rekening van 's Rijks Schatkist bijgeboekt. In beide gevallen daalt het saldo op de tussenrekening. Over de op de bijzondere rekening gestorte gelden kan de Staat niet vrij beschikken.

Het bovenstaande betreft de in de vorm van leningen en schenkingen verkregen directe hulp. Daarnaast wordt van de E.C.A. nog de voorwaardelijke hulp ontvangen, waartegenover ons land een schenking in guldens aan enkele Marshall-landen verschaft. Omgekeerd ontvangt Nederland van een aantal landen, waaronder België, schenkingen in de valuta van de schenker. Zoals men weet, duidt men deze schenkingen aan met de naam trekkingsrechten. Op de bijzondere rekening van 's Rijks Schatkist, ook wel „local currency account” genoemd, worden de ontvangen trekkingsrechten bijgeboekt en de versochte trekkingsrechten afgeboekt. Een vermindering van het saldo vindt plaats door de bedragen, welke aan de Verenigde Staten ter beschikking moeten worden gesteld, de afboeking van de kosten van het binnenlandse vervoer van de Amerikaanse geschenksendingen en van de bedragen, welke ingevolge met de Verenigde Staten gesloten overeenkomsten aan de Nederlandse Regering ter besteding zijn vrij gegeven. Het op de weekstaat voorkomend bedrag is dus het saldo van een reeks boekingen. Geregeld echter wordt gepubliceerd hoe dit saldo is ontstaan.

De verhouding Bank-buitenland.

De Nederlandsche Bank heeft als uitvoerder van de door de Regering getroffen deviezenbepalingen een uitgebreide taak ten aanzien van het buitenlands betalingsverkeer. Ook dit uit zich in de weekstaat. De mutaties in de volgende posten zijn hier van belang: „Munt en muntmateriaal”, „Papier op het buitenland”, „Tegoed bij correspondenten in het buitenland”, „Buitenlandse betaalmiddelen”, „Vorderingen in guldens op vreemde circulatiebanken en soortgelijke instellingen” aan de debetzijde en „Vrije saldo's van vreemde circulatiebanken en soortgelijke instellingen” en „Crediteuren in vreemde geldsoort” aan de creditzijde. In deze rekeningen weerspiegelt zich de verhouding van de bank tot het buitenland. De netto-deviezenpositie van de centrale bank leest men af uit de posten „Papier op het buitenland”, „Tegoed bij correspondenten in het buitenland”, en „Buitenlandse betaalmiddelen”, welke met de post „Crediteuren in vreemde geldsoort” moet worden vermindert. Geheel zuiver geeft dit bedrag de positie niet aan, omdat het kan gebeuren, dat onder de post „Crediteuren in vreemde geldsoort” bedragen zijn geboekt, welke aan Nederlandse ingezetenen zijn verschuldigd.

Het buitenlands betalingsverkeer van Nederland vol-

trekt zich voor een belangrijk deel binnen het raam van bilaterale betalingsaccorden. Ook na het in werking treden van de Europese Betalings Unie zal ten aanzien van enkele landen het bilaterale betalingssysteem blijven bestaan. In ons land kent men twee soorten bilaterale accorden, nl. de twee-rekeningencoorden en de één-rekeningencoorden. Bij de eerste vorm staan de centrale banken elkaar een crediet toe, waaruit een tekort in het betalingsverkeer tussen beide landen wordt gedekt. Nu eens zal het voorkomen, dat ons land een beroep op het crediet, ons door het buitenland verstrekt, doet dan weer zal het partnerland over het door ons land ter beschikking gestelde crediet geheel of gedeeltelijk beschikken. In het eerste geval hebben wij een schuld op het buitenland, in het laatste een vordering. De schulden uit dezen hoofde vindt men in de weekstaat terug onder de post „Vrije saldo's van vreemde circulatiebanken en soortgelijke instellingen”, een vordering komt aan de debetzijde tot uiting, bijv. onder het hoofd „Tegoed bij correspondenten in het buitenland”.

Bij de één-rekeningencoorden loopt het betalingsverkeer vrijwel steeds over een guldensrekening bij De Nederlandsche Bank. De vorderingen, welke in het verkeer met de één-rekeningacoorden landen ontstaan, worden aan de debetzijde onder het hoofd „Vorderingen in guldens op vreemde circulatiebanken en soortgelijke instellingen” geboekt, de schulden onder „Vrije saldo's van vreemde circulatiebanken en soortgelijke instellingen” aan de creditzijde van de weekstaat.

Onder de „Vrije saldo's van vreemde circulatiebanken en soortgelijke instellingen” worden ook andere bedragen dan voortvloeiende uit het bilaterale betalingsverkeer geadministreerd. Het Internationale Monetaire Fonds houdt bij de desbetreffende circulatiebanken als tegoed in rekening courant een bedrag in de valuta der aangesloten landen aan ter grootte van 1 pCt van het quotum van het lid. Het Nederlandse quotum bedraagt \$ 275 mln, zodat dus het I.M.F. ca f 10,5 mln uit dezen hoofde als saldo bij De Nederlandsche Bank aanhoudt.

Dit laatste bemoeilijkt de beoordeling van het beloop van de posten op de weekstaten slechts weinig, want indien in het door het I.M.F. aangehouden bedrag wijziging komt, wordt hiervan tot nu toe in een toelichting bij de weekstaat mededeling gedaan.

Een grotere moeilijkheid is echter, dat de buitenlandse circulatiebanken, welke bij De Nederlandsche Bank een saldo hebben, dit kunnen gebruiken voor belegging op korte termijn, bijv. in schatkistpapier. Wordt hiertoe overgegaan dan vermindert dit de vrije saldo's zonder dat er in wezen een verandering in de positie van De Nederlandsche Bank tot het buitenland heeft plaats gehad. Zou aan de andere kant De Nederlandsche Bank tot belegging van buitenlandse betaalmiddelen overgaan dan leidt dit slechts tot een verschuiving binnen de balans, bijv. van „Tegoed bij correspondenten in het buitenland” naar „Papier op het buitenland”.

Slotbeschouwing.

Verwerft men door kennis van de betekenis der verschillende posten van de weekstaat nu ook de vaardigheid de balansen van De Nederlandsche Bank als een open boek te lezen? Dit is niet het geval. Men moet vaak over een ontwikkeld combinatie- en deductievermogen beschikken om enig inzicht te verkrijgen. Soms is het bezit hiervan zelfs niet altijd voldoende. Menig expert op het financiële terrein moet nogal eens raden naar hetgeen zich heeft afgespeeld. Dit vloeit ten dele voort uit de omstandigheid, dat de weekstaat een balans is. Deze geeft wel aan, dat er iets is veranderd, doch vermeldt niet de oorzaak. Voorts geeft een balans naar haar aard niet meer dan een momentopname. Uit de vergelijking van de balansen op verschillende tijdstippen komt niet altijd naar voren wat in de tussentijd is gebeurd. Dit bezwaar is evenwel in het onder-

havige geval minder ernstig, omdat de intervallen tussen twee balansdata klein zijn.

Er bestaat voorts geen synchroon verloop tussen het ritme van de publicaties en de gebeurtenissen in de financiële wereld, welke zich niet geheel regelmatig manifesteren. Een oplossing hiervoor lijkt moeilijk, zo niet onmogelijk.

Een balans geeft de stand der rekeningen. In bepaalde gevallen is kennis van andere feiten van meer belang, bijv. de omzet, welke men nu eenmaal niet aan een balans kan ontleen. Wel komt het jaarverslag wat dit betreft hier en daar aan onze behoefte aan materiaal tegemoet, doch dit helpt ons slechts bij studie van vraagstukken op lange termijn.

De weekstaat is een verkorte balans en hieruit vloeien de meeste bezwaren voort, welke men hoort noemen. Een gevolg hiervan is, dat mutaties in rekeningen, welke in één post zijn samengevat, zich aan onze waarneming onttrekken. In dit verband moet worden gewezen op de moeilijkheid, welke ontstaat, wanneer zich bepaalde gebeurtenissen voordoen, bijv. een aflossing, zoals kortgeleden plaatsvond, van een groot crediet, destijds opgenomen door het Egalisatiefonds. Slechts wanneer de bankdirectie bij de wijziging een toelichting geeft wordt ons onthuld, welke de oorzaak van de wijziging is geweest. Van dit middel echter maakt de bank slechts een spaarzaam gebruik.

In de posten, welke inzicht geven in de verhouding van de bank tot het buitenland, worden alle valuta over één kam geschoren. Hierdoor verkrijgt men van deze verhouding nooit een goed beeld, althans niet onder de huidige omstandigheden. Meer details zijn nodig.

Het bovenstaande is geen volledige opsomming van wens. Wij willen besluiten met een korte conclusie. Deze luidt, dat aan bepaalde bezwaren niet ontkomen kan worden, omdat een balans nu eenmaal niet meer kan geven dan zij bevat. Echter meer details en meer toelichtingen zouden toch, zowel door bedrijfsleven als door theoretici, met dankbaarheid worden begroet.

Hilversum.

C. D. JONGMAN, ec. drs.

INTERNATIONALE NOTITIES.

DE AMERIKAAN EN ZIJN AUTO¹⁾

Voor vele niet-Amerikanen zal het een verrassing zijn te vernemen, dat 25 pCt van het aantal auto's in Amerika behoort aan personen, die een leidende of zelfstandige functie uitoefenen, terwijl niet minder dan 42 pCt in eigendom is van geschoolde, halfgeschoolde of ongeschoolde arbeiders. De landbouwende gemeenschap en de „white collar“-employé's maken ieder aanspraak op 12 pCt, terwijl de rest — 9 pCt — voor rekening komt van studerende, huisvrouwen, gepensioneerden enz. Het aantal autobezitters, dat meer dan één auto heeft, neemt de laatste tijd snel toe, nl. van 4,8 pCt van alle autobezitters in 1948 tot 6,2 pCt in 1949. Van hen, die in 1949 twee of meer auto's bezaten, bestond 25 pCt uit geschoolde, halfgeschoolde en ongeschoolde arbeiders.

Degenen, die niet over voldoende geld beschikken, kunnen door middel van afbetalingscrediet op gemakkelijke wijze een auto verkrijgen. Nadat deze vorm van crediet gedurende de oorlog aan beperkingen was onderworpen, is hij nadien weer sterk in omvang toegenomen. Minstens 48 pCt van alle oude en nieuwe auto's, die in 1949 in de Verenigde Staten werden gekocht, werd met behulp van afbetalingscrediet of door enige andere credietfaciliteit verkregen, tegen resp. 39, 35 en 21 pCt in 1948, 1947 en 1946. In totaal werden voor dit doel in het afgelopen jaar credieten verleend tot een bedrag van \$ 6.029 mln!

Naar schatting had 52 pCt van het aantal autoritten in de Verenigde Staten een zakelijk doel; 32 pCt komt

voor rekening van het doen van boodschappen in winkels en slechts 16 pCt valt onder het hoofd „plezierrijtes“. Niet minder dan 84 pCt van alle vacatiegangers trok er in 1949 per auto op uit, tegen 76 pCt vóór de oorlog. Het gemiddelde jaarlijkse benzineverbruik per motorrijtuig bedraagt sedert 1946 iets meer dan 700 U.S. gallons, maar het vertoont ieder jaar een geringe daling. Het gemiddeld aantal afgelegde mijlen per auto bedroeg in 1949 9.410, terwijl aan benzinebelasting door de federale en staatsschatkisten een totaal bedrag werd ontvangen van \$ 1.944 mln in 1949 en \$ 1.782 mln in 1948. Een ongeveer even groot bedrag werd ontvangen aan andere belastingen op motorrijtuigen, zoals registratierechten e.d., zodat de totale belastingen in 1949 \$ 3.845 mln bedroegen.

De keerzijde van deze medaille is het aantal, als gevolg van verkeersongevallen, te betreuren mensenlevens, dat in 1949 31.500 bedroeg. Het is een ontstellende gedachte, dat dit aantal groter is dan het totaal aantal slachtoffers onder de burgerbevolking gedurende de „Battle of Britain“ in 1940. Nietemin zijn er met de veiligheid op de weg grote vorderingen gemaakt. In 1941, beliep het aantal te betreuren mensenlevens als gevolg van verkeersongevallen bijna 40.000 en in 1933 bedroeg dit aantal — hoewel de bevolking kleiner was en het wegverkeer minder intensief — ongeveer evenveel als in 1949. Gedurende de periode van 1933 tot 1949 is het aantal verkeersslachtoffers per jaar gedaald van 25,0 tot 21,2 per 100.000 inwoners en van 13,2 tot 7,1 per 10.000 motorrijtuigen. Nochtans is er, zolang de wegen een van de meest gevaarlijke plaatsen blijven, waar de mens zich kan wagen, weinig reden tot zelfvoldaanheid.

DE NIEUWE INVOERCONTROLEMAATREGELEN IN ZUID-AFRIKA.

Een recente verklaring van Pretoria heeft, aldus „The Economist“ van 14 dezer, een klein tipje van de sluier, waarmede de nieuwe, binnenkort in te voeren, invoercontrole in Zuid-Afrika was omgeven, opgelicht.

Tot nu toe werden Zuid-Afrika's deviezeninkomsten verdeeld over twee potjes.

Het eerste werd gevoed door Zuid-Afrika's inkomsten uit hoofde van goudproductie, uitvoer naar en kapitaal-invoer uit „hard currency“-landen. De inkomsten van dit potje, waaruit de essentiële invoer werd betaald, beliepen vermoedelijk £ 150 à 180 mln per jaar. In zoverre deze essentiële invoer uit landen afkomstig was, die betaling in sterling accepteren, gingen de betrokken bedragen in goud of harde valuta naar Londen, teneinde de centrale reserves van het sterlinggebied aan te vullen.

Het tweede potje bestond uit „soft currency“-inkomsten en de kapitaalstroom uit landen met zachte valuta. Alle niet-essentiële invoer werd daaruit betaald, hetgeen wil zeggen, dat Amerika en de andere landen met harde valuta niet concurreerden om Zuid-Afrika niet-essentiële goederen te leveren.

Het schijnt nu, dat deze discriminatiemaatregelen tegen exporteurs uit „hard currency“-landen zullen worden opgeheven. Volgens het nieuwe systeem zullen alle deviezeninkomsten van Zuid-Afrika — zowel de harde als de zachte — in één potje worden vergaard. Volgens een ruwe schatting zal aldus per jaar ongeveer £ 250 à 300 mln, waarvan ca £ 120 mln aan sterling, binnenvloeien. Hieruit zal de overgrote meerderheid van Zuid-Afrika's invoer worden betaald. De enige invoer uit landen met een zachte valuta, die, op andere wijze, zal worden behandeld, zal vermoedelijk op een kleine lijst van niet-essentiële goederen voorkomen, die zal worden bepaald door de kapitaalstroom van zachte valuta naar de Zuid-Afrikaanse Unie.

Wanneer deze nieuwe regeling in werking treedt zullen de producenten in landen met harde valuta in staat zijn te streven naar levering van een grotere goederenvariëteit

¹⁾ Bron: „Petroleum Press Service“ van October 1950.

dan voorheen. Dit zal vermoedelijk een zware last betekenen voor de goud- en harde valutareserves van de algemene deviezenpot. Het gedeelte van de goudreserves, dat, als gevolg van de aankopen van „soft currency“-goederen door houders van een algemene invoervergunning, naar Engeland zal vloeien, zal evenwel niet lager mogen zijn dan £ 50 mln per jaar. Indien de Amerikaanse exporteurs zoveel harde valuta uit de algemene pot verdienen, dat niet genoeg overblijft om deze £ 50 mln te dekken, dan zal de lijst van essentiële goederen weer worden bekort. Het lijkt echter niet waarschijnlijk, aldus genoemd blad, dat de Amerikaanse concurrentie zó scherp zal zijn.

Volgens de oude regeling ontving Engeland naar schatting in de eerste drie kwartalen tezamen ongeveer £ 49 mln. Wanneer Engeland er niet in slaagt zich een groter bedrag dan het minimum van £ 50 mln te verzekeren, dan zal het sterlinggebied in de komende maanden op geringere goudontvangsten uit Zuid-Afrika moeten rekenen.

HET WERELDAUTOPARK.

Volgens de meest recente gegevens van de „U.S. Automobile Manufacturers' Association" is het aantal geregistreerde auto's over de gehele wereld in 1949 toegenomen tot 63,6 mln. De toeneming van het totaal aantal auto's van 1948 op 1949 bedroeg ca 10 pCt; die van personenauto's 11,4 pCt. Hoewel de toeneming van het aantal vrachtauto's e.d. slechts 6,5 pCt bedroeg, werd eind 1949 een niveau bereikt, dat 81 pCt hoger was dan dat van 10 jaren geleden.

Meer dan de helft van het aantal vrachtauto's en bussen en meent dan $\frac{1}{4}$ van het totale aantal, waarop op iedere 33 inwoners 10 auto's, of per 14 gezinnen 10 personenauto's voorkomen. In andere landen is deze „auto-dichtheid" veel geringer; in Canada, Australië en Nieuw-Zeeland is er 1 auto op de 6 à 7 inwoners, in Europa 1 op 49, in Azië minder dan 1 op 1.000 en in China ongeveer 1 op 9.000. Tengevolge van de oorlog en de in vele landen gevoerde „austeriteits"-politiek is het totaal aantal auto's buiten de Verenigde Staten sedert 1939 met slechts 8 pCt toegenomen, hoewel de stijging van het aantal vrachtauto's en bussen gedurende dezelfde periode niet minder dan 92 pCt bedroeg.

TABEL I.

Aantal geregistreerde auto's.
(in duizenden aan het einde van het jaar)

Landen	1948		1949		Procentuele toeneming van 1948 op 1949
	Totaal	w.o. personen auto's	Totaal	w.o. personen auto's	
Ver. Staten	41.151	33.398	44.671	36.434	8,5
Groot-Brittannië	2.714	1.996	3.051	2.232	11,2
Rusland			3.000	720	
Frankrijk	1.715	985	2.295	1.520	33,9
Canada	1.949	1.474	2.195	1.651	13,0
Australië	1.060	669	1.150	730	8,6
West-Duitsland	505 ¹⁾	200 ¹⁾	693	355	37,3
Zuid-Afrika	467	365	519	406	11,2
Italië	428	215	470	260	10,0
Brazilië	318	163	368	189	12,5
Argentinië	364	224	361	220	0,8
België	280	161	359	215	28,4
Nieuw-Zeeland	293	224	307	230	4,9
Mexico	249	142	296	173	19,0
Nederland	165	88	200	120	21,2
Wereld totaal	57.881	42.843	63.584	47.582	10,0

¹⁾ Incl. Oost-Duitsland.

Bovenstaande tabel, welke is ontleend aan „Petroleum Press Service" van deze maand, geeft een overzicht van het aantal auto's in verschillende landen in 1948 en 1949, alsmede van de procentuele toeneming van dit aantal gedurende 1949. Zoals men uit deze tabel kan zien was

de uitbreiding procentueel het grootst in Frankrijk, West-Duitsland en de Beneluxlanden. Argentinië was het enige belangrijke land, waar tengevolge van importrestricties het aantal geregistreerde auto's in 1949 is gedaald.

Gedurende 1949 werden over de gehele wereld — exclusief Rusland — 7,8 mln auto's gebouwd. Aangezien de toeneming van het aantal geregistreerde auto's blijkens tabel I 5,7 mln bedroeg, was er bovendien gelegenheid om een groot aantal oude auto's te vervangen. Dat dit laatste wel nodig was, moge blijken uit het feit, dat, tengevolge van het inkrimpen der productie voor civiel gebruik gedurende de oorlog, 42 pCt van alle auto's in de Verenigde Staten ouder was dan 10 jaar, een percentage, dat in 1941 slechts ongeveer 18 was. In de andere landen is dit percentage, aldus „Petroleum Press Service", vermoedelijk nog veel hoger, zodat in de komende jaren mag worden gerekend op een ongewoon-hoog percentage afgedankte wagens. Hier staat echter tegenover, dat, zoals onderstaande tabel doet zien, de productie in vrijwel alle belangrijk producerende landen is gestegen. Bijna overall overschreed de productie in 1949 het vooroorlogs niveau.

TABEL II.

Autoproductie

(in duizenden)

	1948		1949		Jan.-Juni '50 ¹⁾	
	Totaal	w.o. personen auto's	Totaal	w.o. personen auto's	Totaal	w.o. personen auto's
Ver. Staten	5.285	3.909	6.253	5.119	3.750	3.094
Ver. Koninkr.	512	335	630	412	397	262
Canada	264	167	293	194	192	139
Frankrijk	198	100	285	188	169	123
W.-Duitsland	59	30	164	104	128	92
Italië	60	44	86	79	60	46
Overige landen ²⁾	58	21	84	40	50	25
Wereld totaal	6.436	4.606	7.795	6.136	4.746	3.781

¹⁾ Gedéeltelijk geraamd.

²⁾ Excl. Rusland.

Gedurende 1949 werden in totaal 810.000 auto's internationaal verhandeld. Het Verenigd Koninkrijk was met 351.000 auto's de belangrijkste exporteur; daarna volgden Canada en Frankrijk met een uitvoer van resp. 274.000 en 98.000 auto's. De grootste importeurs waren België en Australië; deze landen importeerden resp. 72.000 en 136.000 auto's.

HET BAZENPROBLEEM.

Enige weken geleden werd in dit blad ¹⁾ verwezen naar een artikel in „The Economist", waarin o.a. de aandacht werd gevestigd op het feit, dat de bazen in het Engelse bedrijf steeds meer op de achtergrond geraken. Ook in ons land is dit verschijnsel waar te nemen. In een voordracht, gehouden voor de algemene vergadering van leden der Algemene Werkgevers-Vereeniging, heeft Ir J. M. Matthijssen o.a. dit vraagstuk ter sprake gebracht.

Na te hebben geschetst hoe als gevolg van de functionele taakverdeling de baas de oorspronkelijk onverdeelde bazentaak met allerlei instanties — o.a. de personeelsafdeling, de rationalisatie-afdeling, het zgn. planbureau en de veiligheidsdienst — tezamen moet uitvoeren, zegt Ir Matthijssen: „Het zal u duidelijk zijn, dat, wanneer een dergelijke functionele taakverdeling volstrekt doorgevoerd wordt, de mogelijkheid bestaat, dat onze bazen in zekere zin onvolwaardig worden. Zij denatureren, worden bloedeeloos, zou men kunnen zeggen, terwijl er juist meer dan ooit behoefte aan bazen is, die in menselijk opzicht allround zijn en die met beide benen op de grond staan.

¹⁾ Zie: „Democratie in het bedrijf" in „E.-S.B." van 6 September 1950.

Want hoe gemakkelijk is het niet, dat de bazen aan zelfstandigheid inboeten, aarzelend worden, zich dekken achter instanties, verantwoordelijkheid afschuivend, daar, waar zij voor de resultaten van hun afdeling volledig aansprakelijk zijn".

Voorts wijst Ir Matthijsen op het ook door „The Economist” geconstateerde contact tussen leiding en personeel buiten de baas om, waardoor diens positie in het bedrijf verzwakt. Niettemin is de functionele taakverdeling een onvermijdelijk gegeven. Er zullen evenwel wegen moeten worden gevonden om de baas toch tot de volwaardige en „warmbloedige” mens van weleer te maken. In dit verband verdient vooral de opleiding — en niet alleen de technische — en de vorming de aandacht. Kort vóór de oorlog verscheen een studie daaromtrent van de Maatschappij voor Nijverheid en Handel, waarin werd geconcludeerd, dat men deze opleiding in handen moest leggen van een instantie buiten het bedrijf. Ir Matthijsen is d.e.t. van mening, dat de vorming van bazen een aangelegenheid is van de bedrijfsleiding. „Men kan tenslotte de bazen niet verder brengen dan de bedrijfsleiders gevorderd zijn op de weg naar een verantwoord sociaal-psychologisch bedrijfsbeleid”. De door de Amerikanen toegepaste conferentiemethode bij het overbrengen van bepaalde doelvoorstellingen op de bazen kan daarbij, aldus de heer Matthijsen, van zeer groot nut zijn, terwijl bovendien de hulp van derden, om bij de bedrijfsstaf de juiste mentaliteit te ontwikkelen, toch nog kan worden ingeschakeld.

Er moet voor worden gewaakt, dat de leiding van een eventuele conjunctuuromslag geen misbruik maakt in de zin van vestiging van het beleid op zuiver economische gronden. Het personeel zou dan nl. het vertrouwen in de leiding wel eens kunnen verliezen en kunnen vluchten in een gelijke materialistische instelling. Men moet bedenken, zegt Ir Matthijsen, dat een groot deel van het maatschappelijk leven zich in het bedrijf afspeelt, en dat het culturele leven eveneens voor een belangrijk deel in de bedrijven ontstaat.

Het is daarom van enorm belang voor bedrijf en samenleving, dat er bazen werkzaam zijn, als laatste uitlopers van het hiërarchisch gezag, die in sociaal-psychologisch opzicht berekend zijn voor hun taak. Naast hun technische en economische functie is hun sociaal-psychologische functie van belang. Daarom is, aldus Ir Matthijsen, de vorming en training van de bazen als essentieel element in de verhoging van de productiviteit ten zeerste aan te bevelen.

GELD- EN KAPITAALMARKT.

De geldmarkt.

Van de werking van inflatoire krachten, waarover ook in ons land in verband met de herbewapening zoveel wordt gesproken, is momenteel nog niets te bespeuren. Het geldafromend effect van de hoge belastingen en het invoeroverschot is nog steeds voldoende om de geldvermeerderende factoren te compenseren. De geldsomloop vertoont daardoor vooralsnog een zwak dalende trend. Hierbinnen vindt een periodieke wisseling plaats tussen chartaal en giraal geld, die goeddeels verantwoordelijk is voor de stemming op de geldmarkt.

GEDurende de verslagweek vertoonde de bankbiljetten-circulatie een nieuw laagterecord voor de laatste drie jaar. Dat ook ditmaal van een verschuiving naar giraalgeld ten koste van het chartale geld sprake was — de weekstaat van De Nederlandsche Bank viel met de maandmedio samen —, bleek wel uit de stijging van het tegoed van de banken bij de circulatiebank, dat met f 24 mln tot f 81 mln toenam. Deze versterking van de liquide middelen houdt verband met de beoordeling door de banken van hun toekomstige geldbehoeften. Het feit, dat de periode, waarin regelmatig veel schatkistpapier vervalt, thans ten einde

loopt, is aanleiding om de toevloeiende middelen niet geheel in schatkistpapier te herbeleggen.

Het kopen van kortlopend papier op de geldmarkt, dat uit een oogpunt van rentabiliteit uiteraard veel voordeliger is dan het aanhouden van renteloze capaciteit van de geldmarkt, Bank is, gezien de beperkte capaciteit van de geldmarkt, niet op grote schaal mogelijk. Dat de neiging hiertoe echter wel bestaat, blijkt uit de lagere disconto's, speciaal voor kortlopend papier, die thans heersen. De afgelopen week noteerde Novemberpapier $1\frac{1}{8}$ pCt, December- $1\frac{1}{16}$ - $1\frac{1}{8}$ pCt en Januarierpapier $1\frac{1}{8}$ - $\frac{3}{16}$ pCt. De callgeldnotering was de gehele week $\frac{3}{4}$ pCt, het minimumpercentage. De omvang, waarin men geld op deze wijze kan uitzetten, is echter eveneens aan nauwe grenzen gebonden, om de eenvoudige reden, dat de discontohandelaars daarvan niet meer dan een bepaald bedrag opnemen.

De kapitaalmarkt.

Het aantal weken, dat het koersniveau op de aandelenmarkt practisch onveranderd bleef, werd door de verslagweek wederom met één vermeerderd.

Een vorig maal wezen wij op het ontbreken van op de korte termijn werkzame factoren, die een stimulans zouden kunnen vormen voor koersveranderingen naar de ene of de andere zijde.

De „long run”-factoren, die aan de grote lijn van de koersbeweging ter beurze ten grondslag liggen, zijn thans gedeeltelijk positief en gedeeltelijk negatief. Twee voornaamste factoren worden aangeduid door de beide kernvraagstukken, die behandeld zijn, resp. zullen worden op de vorige en de eerstkomende vergadering van de Vereniging voor de Staathuishoudkunde. In September behandelde deze het onderwerp „Inflatie en full employment”. In November zal worden besproken: „Het vraagstuk der kapitaalschaarste in Nederland, meer in het bijzonder de schaarste aan risicodragend kapitaal”. Zie hier in een „nutshell” het dilemma. Zal het koersstijgend effect der inflatoire ontwikkeling groter of kleiner zijn dan het koersdrukkend effect van de kapitaalschaarste?

Met de thans beschikbare gegevens is deze vraag nog niet oplosbaar, niet in het minst door de onzekerheid omtrent de maatregelen, die de Overheid op beide punten zal nemen. Het is dan ook geen wonder, dat er op het moment aarzeling bestaat, ook bij degenen, die bij hun beleggingspolitiek zo veel mogelijk met overwegingen op de lange termijn rekening plegen te houden.

	13 Oct. 1950	20 Oct. 1950
Aand. indexcijfers		
Algemeen	155,7	155,1
Industrie	221,0	220,3
Scheepvaart	163,8	163,9
Banken	125,9	126,3
Indon. aandelen	56,1	55,6
Aandelen		
A. K. U.	172 $\frac{3}{4}$	175 $\frac{3}{4}$
Philips	231 $\frac{1}{2}$	231
Unilever	224	223
H. A. L.	172	175
Amsterdam Rubber	133	128
H. V. A.	122 $\frac{1}{2}$	118 $\frac{1}{2}$
Kon. Petroleum	293 $\frac{1}{2}$	292 $\frac{1}{2}$
Staatsobligaties		
2 $\frac{1}{2}$ pCt N.W.S.	79 $\frac{11}{16}$	79 $\frac{3}{4}$
3-3 $\frac{1}{2}$ pCt 1947	97 $\frac{5}{16}$	97 $\frac{1}{2}$
3 pCt Invest. certif.	97 $\frac{3}{16}$	97 $\frac{3}{16}$
3 pCt Dollarlening	95 $\frac{13}{16}$	95 $\frac{7}{8}$

J. C. B.

STATISTIEKEN.

DE NEDERLANDSCHE BANK.

Verkorte balans op 23 October 1950.

Activa.		
Wissels, promessen en schuldbrieven in disconto	Hoofdbank f —) Bijbank " —) Agentsch. " 1.000.—)	f 1.000.— ¹⁾
Wissels, schatkistpapier en schuldbrieven, door de Bank gekocht (art. 15, onder 4°, van de Bankwet 1948)		
Schatkistpapier, door de Bank overgenomen van de Staat der Nederlanden ingevolge overeenkomst van 26 Februari 1947		1.350.000.000,—
Voorschotten	Hoofdbank f 43.372.342,90) Bijbank " 526.490,85) Agentsch. " 15.292.052,24)	
Op effecten enz.		57.553.275,30 ²⁾
Op goederen en celen		1.637.610,69
		59.190.885,99 ¹⁾
Voorschotten aan het Rijk (art. 20 van de Bankwet 1948)		—
Boekvordering op de Staat der Nederlanden ingevolge overeenkomst van 26 Februari 1947		1.500.000.000,—
Munt en muntmateriaal:		
Gouden munt en gouden muntmateriaal		873.101.768,83
Zilveren munt enz.		17.684.123,02
		890.785.891,85
Papier op het buitenland		383.629.680,13
Tegoed bij correspondenten in het buitenland		917.880.353,56
Buitenlandse betaalmiddelen		1.419.803,56
		1.302.930.337,52
Vorderingen in guldens op vreemde circulatiebanken en soortgelijke instellingen		378.719.959,50
Belegging van kapitaal, reserves, pensioenfonds en voorzieningsfonds		134.208.240,23
Gebouwen en inventaris		1.500.000,—
Diverse rekeningen		387.867.976,82
		f 6.005.204.291,64
Passiva.		
Kapitaal		20.000.000,—
Reservefonds		18.418.854,74
Bijzondere reserves		69.951.000,39
Pensioenfonds		24.368.078,29
Voorzieningsfonds personeel in tijdelijke dienst		1.502.725,68
Bankbiljetten in omloop (oude uitgiffen)		58.489.655,—
Bankbiljetten in omloop (nieuwe uitgiffen)		2.733.209.660,—
Bankassigaties in omloop		111.050,57
Rekening courant saldo's:		
's Rijks Schatkist		f 294.153.769,41
's Rijks Schatkist, bijzondere rekening		1.387.874.033,77
Geblokkeerde saldo's		503.692,82
Saldo's van banken in Nederland		51.014.708,75
Vrije saldo's van vreemde circulatiebanken en soortgelijke instellingen		396.403.883,40
Andere vrije saldo's		395.864.086,57
		2.525.814.174,72
Crediteuren in vreemde geldsoort		82.231.496,58
Diverse rekeningen		471.107.595,67
		f 6.005.204.291,64

- ¹⁾ Waarvan schatkistpapier, rechtstreeks door de Bank in disconto genomen f —
²⁾ Waarvan aan Indonesië (Wet van 15 Maart 1933, Staatsblad no. 99) 31.623.900,—
 Circulatie der door de Bank namens de Staat in het verkeer gebrachte muntbiljetten 132.395.054,—

WERKLOOSHEID IN BELGIË¹⁾.

Maand,	Geheel werkloos	*Gedeeltelijk en toevallig werkloos
Juni 1949	158.873	56.443
Juli	158.954	61.515
Augustus	154.011	60.672
September	164.032	64.361
October	196.463	54.614
November	210.403	48.984
December	202.116	62.959
Januari 1950	216.096	92.872
Februari	209.156	95.105
Maart	190.845	45.994
April	177.987	41.968
Mei	165.467	45.522
Juni	157.480	50.843

¹⁾ Bron: „Statistisch Bulletin” van het Nationaal Instituut voor de Statistiek.

STAND VAN 'S RIJKS KAS.

Vorderingen	14 Oct. 1950	7 Oct. 1950
Saldo van 's Rijks Schatkist bij De Nederl. Bank	f 183.421.058,66	f 129.920.334,29
Saldo van 's Rijks Schatkist bij de Bank voor Nederlandse Gemeenten	„ 28.162.053,—	„ 26.656.797,15
Kasvorderingen wegens creditverstrekking aan het buitenland	—	—
Daggeldlening tegen onderpand	—	—
Saldo der postrekeningen van Rijkscomptabelen	„ 398.590.485,78	„ 345.801.934,24
Voorschotten op ult. Sept. resp. Aug. '50 aan de gemeenten wegens aan haar uit te keren belastingen	—	—
Vordering in rek. courant op: V.S. Indonesië	„ 53.455.002,15	„ 53.455.002,15
Suriname	„ 11.534.211,89	„ 11.417.353,05
Ned. Antillen	—	—
Het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds	—	—
Het staatsbedrijf der P., T. en T.	—	—
Andere staatsbedrijven en instellingen	„ 496.156.850,74	„ 490.370.336,09
Verplichtingen		
Voorschot door De Nederlandse Bank verstrekt	—	—
Voorschot, door De Nederlandse Bank in rekening courant verstrekt	—	—
Schuld aan de Bank voor Nederlandse Gemeenten	f 1942.680.900,—	f 1940.586.800,—
Schatkistbiljetten in omloop	„ 1350.000.000,—	„ 1350.000.000,—
Schatkistpromessen bij De Nederl. Bank ingevolge overeenkomst van 26 Febr. 1947	„ 1350.000.000,—	„ 1350.000.000,—
Schatkistpromessen in omloop (rechtstreeks bij De Nederl. Bank is geplaatst nihil)	—	—
f 5.102,2 mln w.o. garantie Bretton Woods f 1.245 mln.	„ 3857.200.000,—	„ 3828.500.000,—
Daggeldleningen	—	—
Muntbiljetten in omloop	„ 132.777.573,—	„ 133.402.205,—
Schuld op ult. Sept., resp. Aug. '50 aan de gemeenten wegens aan haar uit te keren belastingen	„ 175.008.067,86	„ 168.538.086,14
Schuld in rek. courant aan: V.S. Indonesië	—	—
Suriname	—	—
Ned. Antillen	„ 2.986.932,81	„ 2.743.111,14
Het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds	„ 3.982.351,84	„ 5.551.321,43
Het staatsbedrijf der P., T. en T.	„ 379.176.631,47	„ 341.586.353,57
Andere staatsbedrijven	—	—
Schuld aan diverse instellingen in rekening met 's Rijks Schatkist	„ 1149.153.395,22	„ 1151.153.395,22

ENIGE INDEXCIJFERS VAN DE INDUSTRIËLE PRODUCTIE IN BELGIË¹⁾.

1938 = 100	Dec. 1949	Jan. 1950	Febr. 1950	Mrt 1950	Apr. 1950	Mei 1950	Juni 1950	Juli 1950
Algemene index y. d. ind. prod. *)	114	112	106	121	111	110	101	65,8
Steenkool	104,4	100,7	92,7	102,6	95,3	89,9	94,3	65,8
Cokes	93,7	95,1	87,5	91,9	85,7	86,8	80,2	70,6
Cement	95,4	79,6	—	—	—	—	—	—
Ruw ijzer	142,4	149,7	134,2	153,5	141,0	144,4	145,8	108,6
Ruw staal	162,3	168,6	145,9	161,4	152,5	157,8	161,0	115,1
Afgewerkt staal	160,2	155,2	143,0	160,1	155,4	152,2	161,9	105,5
Afgewerkt ijzer	70,1	62,7	77,8	86,8	58,5	32,3	63,0	38,9
Vlas (spinnerij)	109,7	122,1	113,0	128,5	119,5	94,2	38,8	—
Vlas (weverij)	75,8	81,1	80,3	102,1	77,3	79,8	20,5	—
Katoen (spinnerij)	125,1	123,2	123,0	152,9	125,9	127,6	51,4	—
Katoen (weverij)	134,3	138,3	141,0	160,8	142,8	140,9	45,8	—
Wol (kammwol, spinnerij)	178,3	153,1	159,7	177,4	172,9	130,1	132,3	—
Wol (weverij)	159,0	154,7	156,5	176,5	164,2	182,6	107,5	—
Vlaskglas	79,1	78,1	68,2	72,2	73,2	69,4	67,0	—
Holglas	66,4	65,7	67,4	80,3	90,5	95,2	98,8	—
Papier	155,6	150,6	143,1	170,0	152,6	156,7	168,8	—
Margarine	106,8	—	—	—	—	—	—	—
Geraffineerde suiker	102,6	81,0	72,0	86,9	73,9	71,0	67,5	77,0
Sigaren	58,5	46,7	29,9	31,0	34,3	38,0	39,4	36,7
Sigaretten	110,1	111,3	116,7	113,7	117,7	142,4	144,4	131,8

¹⁾ Bron: „Statistisch Bulletin” van het Nationaal Instituut voor de Statistiek; * betekent gegevens ontbreken; gecorrigeerde gegevens zijn cursief gedrukt.

²⁾ Indexcijfer Ministerie van Economische Zaken: 1938 = 100

**INLEGGINGEN EN TERUGBETALINGEN OP PARTICULIERE
SPAARBOEKJES BIJ DE ALGEMENE SPAAR- EN
LIJFRENTEKAS IN BELGIË¹⁾.**

(in duizenden francs)

Tijdvak	In- leggingen	Terug- betalin- gen	Saldo	Tegoed der inleggers aan het einde van het tijdvak ²⁾
1939	3.331.391	3.496.925	-165.534	12.670.559
1946	5.213.362	3.828.538	1.384.824	19.823.453 ³⁾
1947	8.698.209 ⁴⁾	4.964.339	3.733.870 ⁴⁾	24.185.471 ⁴⁾
1948	8.546.890	5.946.442	2.600.448	27.524.459
1949	8.764.909	6.573.863	2.191.046	30.509.505
1949				
Augustus	720.338	492.529	227.809	29.105.735
September	705.671	534.951	170.720	29.276.455
October	697.651	568.722	128.929	29.405.384
November	653.347	447.411	205.936	29.611.320
December	871.446	680.092	191.354	30.626.051 ⁴⁾
Totaal 1949	8.850.232	6.572.017	2.278.215	—
1950				
Januari	1.070.439	504.020	566.419	31.192.470
Februari ⁵⁾	795.317	496.313	299.004	31.491.474
Maart ⁵⁾	961.506	645.680	315.826	31.807.300
April ⁵⁾	699.401	706.515	- 7.114	31.800.186
Mei ⁵⁾	662.109	638.958	23.151	31.823.337
Juni ⁵⁾	687.577	682.159	- 5.418	31.828.755
Juli ⁵⁾	626.586	703.389	- 76.803	31.751.952
Augustus ⁵⁾	577.356	584.131	- 6.775	31.745.177

¹⁾ Bron: „Studiën van de Algemene Spaar- en Lijfrentekas“.²⁾ Op het einde van het jaar inclusief gekapitaliseerde interest.³⁾ Na het omzetten van de geblokkeerde gedeelten in obligatiën van de Muntsaneringsslening en het afrekken van de belasting op het kapitaal.⁴⁾ Van Januari 1947 af inclusief inkoop van obligatiën van de Muntsaneringsslening ad frs 823.035.000.⁵⁾ Voorlopige cijfers.⁶⁾ Inclusief rente over 1949.**IN- EN UITVOER VAN BELGIË¹⁾.**

Maand	Invoer		Uitvoer		Saldo
	Gewicht in duizenden tonnen	Waarde in miljoenen francs	Gewicht in duizenden tonnen	Waarde in miljoenen francs	
Maandgem. '36/'38	2.868	2.019	1.912	1.859	- 160
Maandgem. '47	2.322	7.130	1.070	5.138	-1.992
Maandgem. '48	2.432	7.293	1.258	6.177	+1.116
Maandgem. '49	2.296	6.810	1.210	6.649	- 161
Oct. 1949	2.256	6.595	1.203	5.836	- 759
Nov. 1949	2.297	7.031	1.205	5.643	- 1.388
Dec. 1949	2.331	7.941	1.338	6.331	-1.610
Jan. 1950	2.124	6.959	1.496	6.661	- 298
Febr. 1950	1.817	6.541	1.059	5.938	- 603
Maart 1950	2.552	8.148	1.536	7.480	- 668
April 1950	2.285	6.907	1.364	6.404	- 503
Mei 1950	2.458	7.495	1.181	5.706	-1.789
Juni 1950	2.442	7.884	1.421	6.743	-1.141
Juli 1950			1.395	6.265	

¹⁾ Bron: „Statistisch Bulletin“ van het Nationaal Instituut voor de Statistiek.²⁾ Gecorrigeerde gegevens.**DE KOLENPOSITIE VAN BELGIË¹⁾.**

(in duizenden tonnen)

Maand	Productie	Afzet	Voorraad aan het einde van de maand
Gem. 1938	2.465	2.336	
Gem. 1946	1.898	1.897	
Gem. 1947	2.033	2.021	
Gem. 1948	2.223	2.192	
Gem. 1949	2.321	2.239	
Augustus 1949	2.005	1.914	2.983
September 1949	2.082	2.386	2.680
October 1949	2.361	2.667	2.374
November 1949	2.394	2.717	2.051
December 1949	2.574	2.812	1.813
Januari 1950	2.483	2.620	1.668
Februari 1950	2.274	2.264	1.679
Maart 1950	2.529	2.431	1.777
April 1950	2.350	2.054	2.073
Mei 1950	2.217	1.960	2.330
Juni 1950	2.326	1.973	2.682
Juli 1950	1.621	1.694	2.610

¹⁾ Bron: „Statistisch Bulletin“ van het Nationaal Instituut voor de Statistiek.**TINPRODUCTIE¹⁾.**

In 1.000 long tons	Tin in tinerts				Zuivere tin ²⁾				
	Bo- li- via ⁴⁾	In- do- ne- sië	Ma- lak- ka	To- taal	Ver. St.	Ma- lak- ka ⁵⁾	Ne- der- land	Gr. Br. ⁶⁾	
1938	25,5	29,7	43,4	165,0	—	63,7	25,3	32,1	
1939	27,5	26,8	47,4	167,5	—	80,5	14,4	37,3	
1940	37,9	41,3	83	235,0	1,4	126,9	1,2	46,7	
1941	42,1	53,4	79,4	246,0	1,8	125	—	41,3	
1942	38,3	9,9	15,7	122,0	16,2	10	—	37,3	
1943	40,3	19,1	26,0	138,5	21,5	15	—	31,6	
1944	38,7	7,0	9,3	99,5	30,9	5	—	28,6	
1945	42,5	1,1	3,2	87,5	40,5	2,5	—	27,5	
1946	37,6	6,4	8,4	89,0	43,5	11,5	0,9	29,1	
1947	33,3	15,9	27,0	112,0	33,3	29,3	9,0	28,1	
1948	37,3	30,6	44,8	151,5	36,7	49,7	16,4	31,0	
1949	34,1	29,0	54,9	162,3 ⁷⁾	36,1	62,7	19,2	28,4	
Aug.	2,7	2,3	4,8	13,9	3,0	5,3	2,2	1,5	
Sept.	2,7	2,2	4,7	13,2	2,9	5,2	2,2	2,0	
Oct.	2,2	2,4	4,9	13,3	3,0	5,8	1,3	2,2	
Nov.	3,6	2,4	4,8	14,5	3,0	6,4	1,1	2,7	
Dec.	4,2	2,3	4,7	14,6	2,8	5,5	1,0	2,9	
1950									
Jan.	0,9	2,4	5,2	12,1 ⁷⁾	2,6	5,5	1,2	2,5	
Febr.	1,7	2,5	4,4	12,6	2,4	4,5	1,4	1,8	
Mrt	4,2	2,6	4,7	13,6	2,7	6,9	1,4	2,4	
April	3,0	2,8	4,8	13,7 ⁷⁾	2,5	5,4	2,1	2,2	
Mei	2,4	2,8	5,2	14,1 ⁷⁾	3,0	5,4	3,0	2,6	
Juni	3,3	2,6	4,7	13,3	2,3	6,1	2,6	2,5	
Juli		2,8	5,1	12,3	2,3	5,2	1,8	2,5	
Aug.		2,8	4,8						

¹⁾ Bron: „Statistical Bulletin“ van de „International Tin Study Group“. Cursief gedrukte cijfers zijn schattingen.²⁾ Exclusief de U.S.S.R.³⁾ Productie der smelterijen, exclusief uit tinhoudend afval.⁴⁾ Exportcijfers, daar productiecijfers niet beschikbaar zijn.⁵⁾ Maandcijfers hebben betrekking op vier- of vijfwekelijkse perioden.⁶⁾ Na de oorlog inclusief productie uit geïmporteerd afval.⁷⁾ Gecorrigeerde cijfers.**PRIJSINDEXCIJFERS VAN HET GEZINSVERBRUIK IN NEDERLAND.**(1938/'39 = 100¹⁾).

Groep	I. Volgens huishoudrekeningen April 1948—Maart 1949; gezinnen met inkomens van f 40 — < f 50 per week.						II. Volgens huishoudrekeningen 1935/'36; gezinnen met inkomens in 1935/'36 beneden f 1.800 per jaar.							
	1949		1950				1945		1948		1949		1950	
	15 Sept.	15 Dec.	15 Mrt.	15 Juni	15 Aug.	15 ²⁾ Sept.	15 Sept.	15 Sept.	15 Sept.	15 Dec.	15 Mrt	15 Juni	15 Aug.	15 ²⁾ Sept.
Totaal	197	205	214	217	215	218	173	206	216	226	237	241	239	243
Voedingsmiddelen	235	246	259	269	258	258	166	229	244	257	274	284	275	276
Kleding	309	326	338	342	348	360	325	310	312	330	342	347	354	367
Schoeisel	356	364	378	377	378	405	296	335	364	374	384	383	383	407
Reiniging	325	325	328	325	325	329	234	321	380	380	387	382	382	385
Woningnr. en huisraad	302	308	315	317	322	336	323	309	306	314	322	323	328	343
Overige groepen incl. huur	151	156	162	162	164	167	144	154	159	164	171	170	173	177
Huur	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

¹⁾ Bron: „Statistisch bulletin van het C.B.S.“.

Voor de berekening is het prijsverloop gevolgd in de gemeenten Groningen, Enschede, Eindhoven, Tilburg, Dongen en Heerlen.

²⁾ Voorlopige cijfers.

NATIONALE BANK VAN ZWITSERLAND.
(Voornaamste posten in miljoenen francs).

Data	Metaal-voorraad	Buitenl. wissels	Disconto's en voor-schotten	Effeeten	Biljetten in omloop	Andere credieten
31 Dec. 1946	4.949,9	158,0	238,7	52,7	4.090,7	1.163,7
30 Sept. 1950	6.110,1	358,6	138,6	41,3	4.350,6	2.130,4
7 Oct. 1950	6.100,7	367,0	136,1	41,3	4.276,3	2.195,6
14 Oct. 1950	6.099,6	367,1	135,3	41,3	4.230,3	2.246,5

VERKOPEN VAN TARWE EN TARWEMEEL DOOR
EXPORTERENDE LANDE GEDURENDE DE PERIODE
VAN 1 AUGUSTUS 1949 TOT 11 AUGUSTUS 1950 *).

(in metrieke tonnen)

Exporteerende landen	Gegarandeerde hoeveelheden	Totaal der verkopen
Australië	2.199.000	2.192.081
Canada	5.582.000	5.007.893
Frankrijk	91.000	90.000
Verenigde Staten	6.419.000	4.438.942
Totaal	14.291.000	11.728.916

AANKOPEN VAN TARWE EN TARWEMEEL DOOR
IMPORTERENDE LANDE GEDURENDE DE PERIODE VAN
AUGUSTUS 1949 TOT 11 AUGUSTUS 1950 *).

(in duizenden metrieke tonnen)

Importeerende landen	Gegarandeerde hoeveelheden	Geëxporteerd door:				Totaal der aankopen
		Australië	Canada	Frankrijk	Ver. Staten	
België	550,0	—	284	—	256	541
Brazilië	360,0	—	10	—	33	43
Ceylon *)	120,0	120	—	—	—	120
Cuba	202,0	—	120	—	44	164
Duitsland	1.800,0	—	—	—	865	865
Egypte	240,0	187	28	—	—	215
Griekenland *)	428,0	—	—	—	431	431
Ierland	275,0	—	130	—	90	219
India *)	1.042,0	1.042	—	—	—	1.042
Israël	160,0	9	80	—	60	149
Italië	1.100,0	—	—	—	354	354
Mexico *)	250,0	—	10	—	241	250
Nederland	750,0	75	14	40	619	748
Nieuw-Zeeland	125,0	76	—	—	—	76
Noorwegen *)	210,0	14	31	—	165	210
Oostenrijk *)	300,0	—	—	—	301	301
Peru	150,0	9	6	—	129	144
Philippijnen	196,0	2	56	—	66	123
Portugal *)	140,0	1	7	—	131	140
Unie v. Z.-Afrika	300,0	56	159	—	—	215
Ver. Koninkrijk	4.189,0	572	3.670	50	485	4.777
Venezuela *)	130,0	—	105	—	21	125
Zwitserland *)	175,0	—	175	—	—	175
Totaal	14.291,0	2.192	5.008	90	4.439	11.729

Bron: „Wheat Council”.

*) Deze landen zijn aangesloten bij de Internationale Tarwe Overeenkomst.

*) Gegarandeerde hoeveelheid volledig opgenomen.

*) Medegedeeld, dat de gegarandeerde hoeveelheid volledig opgenomen is maar nog geen bevestiging van het betreffende land ontvangen.

SCHATTING VAN DE EUROPESE TARWE-OOGST.

(in 1.000 qrs. van 480 lb.)

Land	1949 Uiteindelijke schatting	1950 Schatting
België	2.470	2.600
Denemarken	1.375	1.350
Finland	1.140	1.100
Frankrijk	36.800	32.600
Griekenland	3.310	3.650
Ierland	1.685	1.500
Italië	32.200	33.500
Nederland	1.955	1.800
Noorwegen	280	300
Oostenrijk	1.590	1.500
Portugal	1.495	2.250
Spanje	11.670	13.800
Veren. Koninkrijk	10.285	12.000
West-Duitsland	11.360	12.000
Zweden	2.980	3.100
Zwitserland	870	900
Totaal 16 landen	121.735	123.950

Bron: „Corn Trade News”.

Vacatures

HET BESTUUR VAN HET BEDRIJFSPENSIOEN-
FONDS VOOR DE LANDBOUW

deelt mede, dat het voornemens is binnenkort de be-
noeming te bevorderen van een

adjunct-directeur

van het Fonds, bestemd om de Directeur bij diens af-
treden (1 November 1952) op te volgen.

Zij, die voor deze functie interesse hebben, leiding
kunnen geven aan een uitgebreid administratief appa-
raat, en zich overigens uit hoofde van kennis en erva-
ring voor het vervullen daarvan geschikt achten, kun-
nen zich schriftelijk in verbinding stellen met genoemd
bestuur (Raamweg 25-27, Den Haag).

Abonneert U op

DE ECONOMIST

Maandblad onder redactie van Prof. P. Hen-
nipman, Prof. P. B. Kreukniet, Prof. H. W.
Lambers, Th. Ligthart, Prof. J. Tinbergen,
Prof. G. M. Verrijn Stuart, Prof. F. de Vries,
Prof. J. Zijlstra.

Abonnementsprijs f 22.50; fr. p. post f 23.60;
voor studenten f 19.—; franco per post f 20.10

Abonnementen worden aangenomen door de
boekhandel en door de uitgevers

DE ERVEN F. BOHN TE HAARLEM

Economisch - Statistische
Berichten

Adres voor Nederland: Pieter de Hoochstraat 5, Rotterdam (W).
Telefoon Redactie en Administratie 38040. Giro 8408.

Bankiers: R. Mees en Zoonen, Rotterdam.

Redactie-adres voor België: Seminarie voor Gespecialiseerde Eko-
nomie, 14, Universiteitstraat, Gent.

Abonnementen: Pieter de Hoochstraat 5, Rotterdam (W.).

Bankiers: Banque de Commerce, Brussel.

Abonnementsprijs, franco, per post, voor Nederland f 26.— per jaar,
voor België/Luxemburg f 28.— per jaar, te voldoen door storting van de
tegenwaarde in Belgische francs bij de Banque de Commerce te Brussel
of op haar Belgische postgirorekening no 260.34.

Uniegebieden en Overzeese Rijksdelen (per zee-post) f 26.—, overige
landen f 28.— per jaar.

Abonnementen kunnen ingaan met elk nummer en slechts worden
beëindigd per ultimo van het kalenderjaar.

Aangetekende stukken in Nederland aan het Bijkantoor Westzee-
dijk, Rotterdam (W.).

ADVERTENTIES.

Alle correspondentie betreffende advertenties te richten aan de
Firma H. A. M. Roelants, Lange Haven 141, Schiedam (Telefoon
69300, toestel 6). Advertentie-tarief f 0,40 per mm. Contract-tarieven
op aanvraag. Rubrieken „Vacatures” en „Beschikbare krachten”
f 0,60 per mm (dubbele kolom). De administratie behoudt zich het recht
voor om advertenties zonder opgaaf van redenen te weigeren.